

Länsstyrelsen
Västerbotten

Bilaga 5 till beslut

Datum
2022-05-13

1 (48)

Diarienummer
511-2851-2017
Dossier
2402414

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET SÖDRA GARDFJÄLLET I VILHELMINA KOMMUN

Grantonsskalet. Foto: Lena Lundevaller

Innehåll

Beskrivningsdel	3
1. Syfte med säkerställande och skötsel	3
Hur syftet ska uppnås	3
2. Uppgifter om naturreservatet	4
Karta	4
Administrativa uppgifter	4
Natura 2000	5
3. Beskrivning av naturreservatet	8
Naturgeografiska förhållanden	8
Klimat	10
Natur	10
Arter	15
Kulturhistoria	16
Friluftsliv	18
Fiske och jakt	19
Renskötsel	19
Forskning och miljöövervakning	20
Plandel	21
4. Allmänna påverkansfaktorer	21
Klimatförändringar	21
Renskötsel och samiskt kulturarv	22
Slitage och andra störningar	22
5. Skötselområden natur	24
Förvaltning av stora rovdjur	25
Åtgärder mot främmande arter	25
Skötselområde 1, Barrskog med fri utveckling	26
Skötselområde 2, Fjällbjörkskog med fri utveckling	27
Skötselområde 3, Våtmark med fri utveckling med möjlighet att gynna värdefull flora och fauna	28
Skötselområde 4, Fjällhed och kalvfjäll med fri utveckling	29
Skötselområde 5, Fjällängar och betesmarker med möjlighet till hävd	30
Skötselområde 6, Sjöar och vattendrag med fri utveckling	32
6. Skötsel för friluftslivet	34
Friluftslivets förutsättningar	34
7. Övriga anläggningar	39
Fjälleder	39
Rennäringens anläggningar	40
Övriga anläggningar	40
8. Nyttjanderätter	41
Jakt och fiske	42
Byggnader och andra anläggningar	42
Vägar	42
Ved och kreatursbete	43
Samfälligheter	43
9. Utmärkning av gränser	43
10. Sammanställning av skötselåtgärder	43
11. Uppföljning och tillsyn	44
Uppföljning av skötselåtgärder	44
Uppföljning av bevarandemål	45
Bilagor	45
Källor i urval	46

Beskrivningsdel

I beskrivningsdelen presenteras naturreservatet och dess bevarandevärden. Beskrivningen lyfter fram reservatets syften, några administrativa uppgifter, vilka naturtyper och arter som ingår samt en sammanfattande beskrivning av naturreservatets natur-, kultur- och friluftsvärden. Renskötseln och andra samiska värden i området beskrivs också.

Namn på platser anges i enlighet med Lantmäteriets kartor¹, t.ex. Södra Gardfjället = Klipentjahke. Ursprunget till Lantmäteriets namn varierar mellan de samiska språken. Vilhelmina kommun ingår sedan 2010 i förvaltningsområde för det samiska språket².

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara områdets helhetsvärden i form av ett stort, sammanhängande fjällandskap med dess biologiska mångfald, naturliga processer och naturtyper. Syftet är också att vårda, bevara och återställa livsmiljöer knutna till ett betespräglat och i övrigt hävdadt kulturlandskap, som också bidrar till områdets upplevelsevärden. Av människan påverkade, ej hävdgynnade habitat, ska kunna återställas till naturligast möjliga tillstånd.

I reservatet förekommande Natura 2000-naturtyper och -arter samt övriga livsmiljöer med sina naturligt förekommande växter och djur ska bidra till gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå.

Inom ramen för bevarandet av naturmiljöer ska naturreservatet också tillgodose behovet av områden för friluftslivet. Besökare ska kunna se och uppleva för fjällen och fjällskogarna typiska natur- och kulturmiljöer och arter. Naturreservatet ska även tillgodose behovet av mer ostörda och opåverkade miljöer.

Hur syftet ska uppnås

Syftet ska i huvudsak tillgodoses genom att naturmiljöerna utvecklas fritt genom intern dynamik. Naturliga processer såsom översvämning, stormfällning, frostvittring, ras och skred samt svampars och insekters nedbrytning av ved med mera tillåts fortgå ostört. Skötselåtgärder kan genomföras för att bevara hävdgynnade arter. Skötselåtgärder kan också genomföra för att bevara och återställa livsmiljöer för naturreservatets rödlistade arter och övriga skyddsvärda arter. Det ska vara möjligt att genomföra restaureringsåtgärder för att återställa naturmiljöer till ett mer naturligt tillstånd. För området främmande arter ska kunna tas bort.

Åtgärder vidtas för att underlätta för allmänhetens friluftsliv. För förståelsen av landskapets utseende och funktion kan några intressanta kulturhistoriska element synliggöras. Åtgärder får vid behov vidtas för att förebygga påverkan på växt- och djurliv samt slitage, exempelvis markskador.

¹ 18 § Förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

² Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

2. Uppgifter om naturreservatet

Karta

Karta med naturreservatet Södra Gardfjället markerat. Reservatet omfattar fjällen och fjälldalarna norr om Kitterfjäll i Vilhelmina kommun. Inom naturreservatet finns ett nätverk av fjälleder. Söder om Södra Gardfjällets naturreservat ligger Marsfjällets naturreservat

Administrativa uppgifter

Administrativa uppgifter om naturreservatet. Arealerna för

Namn	Södra Gardfjället
Dossiernummer	2402414
NVR-id	2047038
Natura 2000	Södra Gardfjället (SE810397) och del av Virisens vattensystem (SE0810395)
Kommun	Vilhelmina
Län	Västerbotten
Lägesbeskrivning	Cirka 85 km NV om Vilhelmina samhälle
Ekokartor	23F 7g-i, 8f-j, 9f-j; 23G 8a, 9a-b; 24F 0f-j, 1f-j; 24G 0a-b
Mittkoordinat	525962, 7245820 (SWEREF99 TM)
Naturgeografisk region	33h, förfjällsregion med huvudsakligen nordligt boreal vegetation 36a, norra högfjällsregionen

Gräns	Se bilaga 1 i beslutet
Markägare	Statens Fastighetsverk och Naturvårdsverket
Fastigheter	Borkan 1:11, Klitvallen 1:1, Kronoöverloppsmarken 1:1, Matsdal 1:15, Skansnäs 2:1 och Virisholmen 1:1
Förvaltare	Länsstyrelsen i Västerbotten
Totalareal	38 886 hektar
Landareal	37 086 hektar
Areal skog	17 900 hektar
- varav fjällbjörkskog	15 400 hektar
- varav barrskog	2 500 hektar
Areal produktiv skog	1 737 hektar (ovan fjällnära gränsen)
Våtmark	3 550 hektar
Fjällhed och kalfjäll	15 633 hektar
Sjöar och vattendrag	1 800 hektar

Tabell med administrativa uppgifter om naturreservatet.

Avgränsningen av naturtyper är huvudsakligen gjord med fjärranalys. Variationen i naturtyper är mer mångfacetterad i en större skala, t.ex. till följd av lokalklimat, hydrologi, markslag och aktiva erosions- och ackumulationsprocesser. Stora områden med videbuskage ingår framförallt i naturtyperna fjällbjörkskog, våtmark, fjällhed samt intill sjöar och vattendrag.

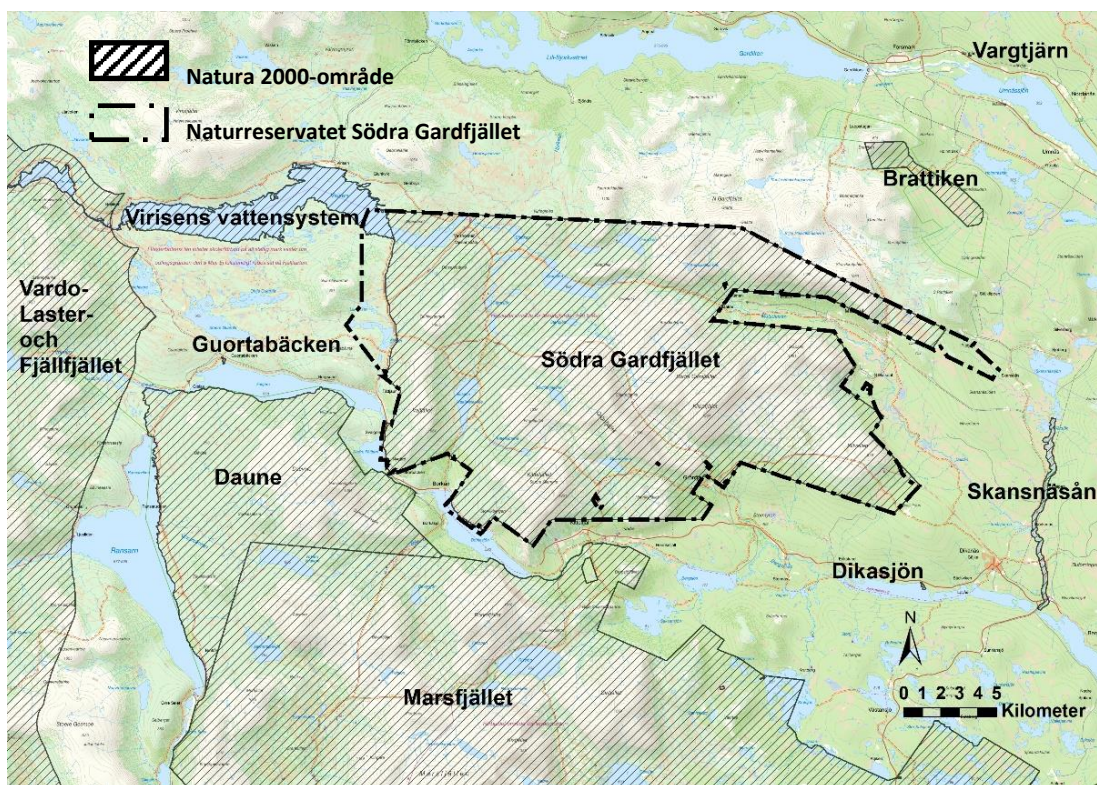
Natura 2000

Större delen av Södra Gardfjällets naturreservat är en del av EU:s nätverk av skyddade områden, Natura 2000. I naturreservatet är fyra arter särskilt utpekade och 26 av Habitatdirektivets naturtyper representerade³.

Hela Natura 2000-området Södra Gardfjället (SE0810397) ingår i naturreservatet. I nordväst ingår en del av Natura 2000-området Virisens vattensystem (SE0810395). Regeringen föreslog 1998 till EU att Södra Gardfjället och Virisens vattensystem skulle ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000. Natura 2000 är en överenskommelse mellan EU-länderna, som pekar ut vissa naturtyper och arter som särskilt viktiga att skydda och bevara. Båda områdena är sedan 2003 SCI-områden (Site of Community Importance) med utpekade naturtyper enligt Art- och habitatdirektivet och sedan 2009 SAC-områden (Special Area of Conservation). Länsstyrelsen har 2016 fastställt en ny bevarandeplan för Södra Gardfjället och 2017 för Virisens vattensystem.

För åtgärder och verksamheter som direkt eller indirekt kan komma att påverka utpekade Natura 2000-naturtyper och -arter krävs tillstånd enligt miljöbalken (1998:808). Det gäller även åtgärder som vidtas utanför Natura 2000-områdena.

³ Artskyddsförordning (2007:845), bilaga 1, B-arter. EU:s Art- och habitatdirektiv, Direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. EU:s fågeldirektiv, Direktiv 2009/147/EC av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

Karta över Södra Gardfjället och närliggande Natura 2000-områden.

Natura 2000-naturtyper

Naturtypsindelningen är enligt Naturvårdsverkets Natura naturtypskarta (NNK). Avgränsningarna av naturtyperna är huvudsakligen gjort med fjärranalys. Arealerna ska därför ses som ungefärliga.

Prioriterade naturtyper enligt EU:s art och habitatdirektiv är: alpina översilningskärr (7240), aapamyrar (7310), skogbevuxen myr (91D0) och taiga (9010). Rikkärr omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP).

Naturtyp	Natura 2000-kod	Areal (ha)
Sjö	3100	1 500
Myrsjöar	3160	100
Alpina vattendrag	3220	165
Mindre vattendrag	3260	25
Alpina rishedar	4060	10 300
Alpina videbuskmarker	4080	1 700
Alpina silikatgräsmarker	6150	3 000
Alpina kalkgräsmarker	6170	25
Fuktängar	6410	75
Högörtssamhällen	6430	300
Svämängar	6450	25
Höglänta slätterängar	6520	3

Öppna mossar och kärr	7140, 7142	2 200
Källor och källkärr	7160	3
Rikkärr	7230	500
Alpina översilningskärr	7240	35
Aapamyrar	7310	400
Silikatrasmarker	8110	100
Kalkrasmarker	8120	75
Kalkbranter	8210	50
Silikatbranter	8220	100
Grottor	8310	0,1
Taiga	9010	2 200
Fjällbjörkskog	9040	15 400
Näringsrik granskog	9050	300
Skogbevuxen myr (9740)	91D0	25
Icke-natura-naturtyp	3900, 6960, 8900, 9810, 9900	283

Tabell med Natura 2000-naturtyper i naturreservatet.

Natura 2000-arter

Utpekade Natura 2000-arter för Natura 2000-området Södra Gardfjället är: skogsrör (1948), lappranunkel (1972), kalkkärrgrynsnäcka (1013) och otandad grynsnäcka (1015). För Virisens vattensystem är skogsrör utpekad Natura 2000-art. I EU:s art och habitatdirektiv är järv (1912) en prioriterad art. Jämtlandsmaskros, kalkkärrgrynsnäcka, dubbelbeckasin och utter omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP). De stora rovdjuren järv, lodjur, björn och kungsörn berörs av nationella och regionala förvaltningsplaner.

Kod	Art	Kod	Art	Kod	Art
1948	Skogsrör	A102	Jaktfalk	A216	Fjälluggla
1972	Lappranunkel	A104	Järpe	A223	Pärluggla
1013	Kalkkärrs-grynsnäcka	A108	Tjäder	A236	Spillkråka
1015	Otandad grynsnäcka	A139	Fjällpipare	A241	Tretåig hackspett
A001	Smålom	A140	Ljungpipare	A272	Blåhake
A002	Storlom	A151	Brushane	A456	Hökuggla
A038	Sångsvan	A154	Dubbelbeckasin	1354	Björn
A078	Havsörn	A166	Grönben	1355	Utter
A091	Kungsörn	A170	Smalnäbbad simsnäppa	1361	Lodjur
A098	Stenfalk	A194	Silvertärna	1912	Järv

Tabell med Natura 2000-arter som noterats inom naturreservatet. Utpekade arter för Natura 2000-området Södra Gardfjället i **fet stil**. För Virisens vattensystem är skogsrör utpekad art. Järv är en prioriterad art i EU:s art och habitatdirektiv.

3. Beskrivning av naturreservatet

Södra Gardfjällets naturreservat är ett stort sammanhängande fjäll- och skogsområde som ligger strax norr om Kittelfjäll, cirka 85 kilometer nordväst om Vilhelmina. Reservatet gränsar i norr till Storumans kommun och sträcker sig från Fättjaur i väster till Matsdal i öster. I reservatet ingår hela Södra Gardfjällets fjällmassiv samt de södra delarna av Norra Gardfjällets fjällmassiv med mellanliggande fjälldalar, sjöar och vattendrag. Höjden över havet varierar från 510 meter söder om Södra Matsdal, till Grönfjällets sydöstra topp 1 376 meter över havet.

Naturreservatets obrutna fjällområde har hög grad av naturlighet med många olika representativa naturtyper. Större delen av reservatet består av fjällmassiv med kalfjällstoppar och fjällplataer med ris- och gräshedar genomskurna av ett nätverk av våtmarker, sjöar och vattendrag. Stora områden täcks av fjällbjörkskogar och videbuskmarker. I öster och söder växer fjällnära granskog. I naturreservatet har flera skyddsvärda och hotade arter noterats.

Södra Gardfjällets vackra och varierade fjälllandskap har flera intressanta besöksmål. Reservatet nyttjas året runt för olika friluftaktiviteter och turistverksamhet. Området är ett samiskt kulturlandskap där renen och renskötseln under lång tid varit en del av landskapet. Naturreservatet är rikt på fornlämningar och kulturmiljöer, t.ex. kåtalämningar, samevisten och renvallar. Det finns också spår från övergivna nybyggen. Till reservatets kulturvården räknas också den rika förekomsten av berättelser, traditioner och beskrivande naturnamn. Naturreservatet ligger inom Vapstens och Vilhelmina norra samebyars åretruntmarker. Det är ett betydelsefullt område som kalvningsland och betesområde från tidig vår till sen höst.

Naturgeografiska förhållanden

Inom Södra Gardfjällets naturreservat ges goda förutsättningar att uppleva och studera flera för fjällen karaktäristiska geologiska och geomorfologiska processer och formationer. Det finns flera toppar på över 1 000 meter över havet. Den övergripande reliefen inom naturreservatet är typisk för skandinaviska fjällkedjan med rundade toppar, flacka fjällplataer och breda relativt djupa fjälldalar.

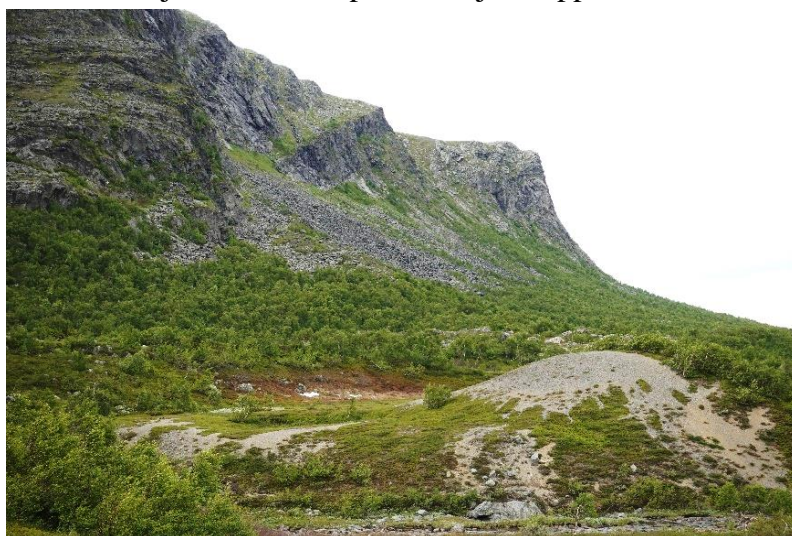
Centralt i naturreservatet ligger Södra Gardfjällets fjällmassiv, med reservatets högsta fjälltopp på Grönfjället (1 376 m.ö.h.). I norr ingår de södra delarna av Norra Gardfjällets fjällmassiv, med bl.a. fjälltoppen Gealta (1 308 m.ö.h.), i naturreservatet. Naturreservatet ligger, förutom allra längst i öster, inom den övre skollberggrunden (övre alloktion). Huvuddelen av reservatet är inom dess undre del Seveskollan, förutom väster om Valsjön där Köliskollan överlagrar Seveskollan. Reservatets berggrund består därför huvudsakligen av metamorfa (omvandlade) bergarter som amfibolit, granatförande glimmerskiffer och paragnejs. Västra delen av reservatet utgörs av magmatiska bergarter som basalt, andesit, och den för Köliskollan dominerande bergarten kalkfyllit. Mest varierad är berggrunden söder om Valfjället med stråk av grafitfyllit, kvartsitkonglomerat, serpentinitkonglomerat, grönskiffer, kvartsfyllit och kalksten. I naturreservatets sydöstra hörn är berggrunden äldre och består främst av kvarts- och fältspatrik gnejs.

Den rika förekomsten av basiska bergarter i naturreservatet är grunden för den blomsterprakt som återfinns på fjällhedar, våtmarker och i fjällbjörkskogar. Inom reservatet uppträder också flera smala stråk med karbonatrika bergarter som kalksten och kalcitisk marmor, t.ex. mellan Stensjön och Fågelsjön. Spritt i både Seve- och Kölienheterna förekommer också mindre områden med ultrabasiska metaintrusiva bergarter, vilket innefattar peridotit

och dunit, samt de metamorfa bergarterna serpentinit och täljsten. Serpentinfjällen är ofta starkt vittrade vilket ger dem en ljus rödbrun färg. Till exempel syns i fjällskogsbältet nedanför Kroenenåelkies och Klinhkies mörka sydbranter av amfibolit några kala rödbruna knölar. Serpentininit är giftigt för de flesta växter så vegetationen på serpentinfjällen är sparsam.

I naturreservatet finns många intressanta geologiska miljöer. Landskapet har under kvartärtidens nedisningar formats av glacial erosion och glacifluviala processer. Exempelvis har reservatet flera ståtliga preglaciala dalar som är starkt präglade av glaciär tillskärpning, t.ex. Grantonsskalet mellan Grönfjället och Klippfjället samt dalgången mellan Gransjön och Kanan. Vojmåns mäktiga genombrottsdal mellan Kittelfjället i naturreservatet och Borkafjället i Marsfjällets naturreservat tillhör en av landets främsta. På Grapsan finns en glaciärnisch.

Jordarterna består huvudsakligen av morän. Jordarna på fjällsidorna är skredkänsliga. På Kittelfjällets brant ovanför Kittelfjäll finns flera mäktiga raviner i det tjocka moräntäcket. Endast minder delar av ravinerna ligger i naturreservatet. Flera av ravinerna är aktiva med skred och slamströmmar. Ravinerna är vintertid populära nedfarter från Kittelfjällets liftsystem. Högre upp på reservatets fjällsidor och på de högst belägna fjällplatåerna har inlandsisen inte avsatt moränmaterial utan endast forslat bort de vittringsprodukter som bildats på markytan. Jordtäcket, i form av postglaciala vittringsjordar, är mycket tunt och saknas helt i brantare delar. Öppna grus- och hållmarker finns bl.a. nedanför Grönfjällets, Södra Gardfjällets och Grapsans kalfjällstoppar.

Skaarjehkes rasbrant och isälvs sedimenten vid Grantonsskalet. Foto: Lena Lundevaller, 2021.

Isälvs sediment har avsatts bl.a. i Grantonsskalet och nordost om Fågelsjön. I Grantonsskalet finns också ett glacifluvialt delta. I södra delen av Grantonsskalet finns också ett par kames (kupolformade kullar av isälvs sediment som avsatts i isens slukhål). Bullerbäcken rinner söder om Kanan genom en djup ravin. Där finns också en smal kanjon med mycket branta klippväggar, utmejslade isälvsrännor och det vackra dånande Bullerfallet som faller ner i välslipad, rund gryta. Nedanför Bullerfallets kanjon finns flera stenfält med stora av isälven rundslipade stenar och längre ner mot Matsdalsåns dalgång har ett delta bildats med ett nätverk av små bäckar.

Landskapet omformas ständigt av erosion och sedimentation i vattendrag och sjöar, frostsprängning, vinderosion av berg och jord, solifluktion (jordflytning) m.m. Ras och skred sker frekvent i bäckravinerna på reservatets fjäll, t.ex. Gunnervajjabäcken och Tväråns

nedre lopp. Vid foten av Grönfjällets branta östsluttning finns det gott om talus (block- och stenfält). Rasbranter finns också på bl.a. Gaarenstjahke och Grapsan. Laviner är vanliga på reservatets branta fjäll. Denna omlagring av material bidrar till att skapa nya värdefulla livsmiljöer för växter och djur.

Klimat

Södra Gardfjället utmärks av kalla vintrar, stora temperaturskillnader över dygnet och svala somrar. Årsnederbörden är måttlig, normalt mellan 700 – 1 200 mm/år. År 2008 sticker ut med en årsnederbörd på endast 556 mm. Det ligger snö i området 180 - 210 dagar per år. Kittelfjällsområdet är välkänt för sin fina lössnöåkning på torr pudersnö. Variationen i nederbördsmängd och snötäckets tjocklek är stor inom naturreservatet till följd av topografin och väder t.ex. vindstyrka och vindriktning. Hårda vindar på mer än 20 m/s förekommer regelbundet. I Kittelfjäll uppmättes 19 januari 2017 vindar på 47 m/s. Vindblottor kan vara bara även på vintern. Vegetationsperioden är relativt kort, cirka 100 dagar per år. I fjällmassivens mer höglänta områden finns snölegor som ligger kvar långt in på sommaren. Även i skuggiga bäckraviner kan snön ligga kvar stora delar av året. Snömärkeslav förekommer allmänt på björkarna och kan användas som en översiktlig indikator på hur djupt snötäcket brukar vara. Lokalklimatet varierar stort inom naturreservatet. Exempelvis förekommer arter med mer sydlig utbredning, som dvärggrynsnäcka och mindre agatnäcka, bland högorterna i fjällbjörkskogen nedanför Vaellientjahkes sydbrant.

Natur

Naturreservatet Södra Gardfjället har en stor variation i naturtyper och arter, från fjälldalar med fjällnära barrskog och fjällbjörkskog, sjöar och vattendrag till fjällmassiv med gräs- och rishedar samt kalfjäll och blockmarker. Stora delar av naturreservatet utgörs av en mosaik av fjällbjörkskog, videbuskmarker, små sjöar och vattendrag. Landskapets mångformighet är mycket värdefull för flera av reservatets insekter, fåglar och djur. De stora rovdjuren, björn, järv, lodjur och kungsörn rör sig över stora ytor och förekommer därför tidvis inom i stort sett alla naturreservatets naturtyper.

Naturliga variationer av naturtyper och arter

Inom de övergripande naturtyperna finns en stor variation i livsmiljöer beroende på t.ex. topografi, lokalklimat, hydrologiska förhållanden och berggrund. Det kärva klimatet, vattendragens variation i vattenföring, isrörelser längs sjöarnas och vattendragens stränder, den branta topografin m.m. medför också att det på många håll inom reservatet förekommer olika erosions- och ackumulationsprocesser som omformar landskapet och skapar nya naturtyper och livsmiljöer. Svampar och insekters nedbrytning av ved, brand och stormfällning skapar substrat som endast finns under en begränsad tid. Reservatets naturtyper och artsammansättning påverkas också av variationen i förekomst av olika herbivorer t.ex. gråsidning, fjälllämmel och fjällbjörkmätare. Inom hela reservatet bidrar, i varierad omfattning, det fria renbetet till att hålla landskapet öppet och gynna vissa arter och deras livsmiljöer.

Skogar

Skogarna inom naturreservatet består till största delen av fjällbjörkskog, ofta med gott om enbuskar. I de lägre delarna av reservatet finns också ett visst inslag av gran. I öster och söder finns i reservatets ytterkanter några områden med hänglavsrika granskogar.

Både fjällbjörkskogarna och granskogarna har väl fungerande och intakta ekosystem där de naturliga störningsprocesserna fortgått under mycket lång tid. Det finns gott om värdefulla strukturer, såsom gamla träd, hänglavar, varierad ålder, luckighet samt stående och lig-gande död ved i olika nedbrytningsstadier. Skogslandskapet är mosaikartat med små våtmarker och bäckar. Reservatets skogar fungerar också som ett komplement till fjällmiljöerna för de djur och fåglar som lever i gränlandet mellan fjäll och skog, bl.a. fjällvråk.

I dalgångarna och på fjällsidorna växer fjällbjörkskog. Gamla och döda träd är ofta draperade med hänglavar. Fjällbjörkskogen bildar, med några undantag i söder och öster, skogsgräns mot kalfjället. Huvuddelen av reservatets fjällbjörkskogar är av lågörttyp, med lågvuxna ris och örter som blåbär, dvärgbjörk, fjällviol, kråkbär, gullris och hönsbär. I fuktigare och mer näringsrika delar av reservatet finns det betydande områden med högörtsfjällbjörkskog med inslag av rönn, asp, sälg och olika videarter och ett högvuxet fältskikt med olika gräs, ormbunkar och örter. Vanliga arter är brudborste, fjällkvanne, nordisk stormhatt, rödblåra, smörboll, torta, vänderot och älggräs. Vid Kanan, som fått namn efter bibelns ”förlovade land”, är växtligheten mycket högvuxen och frodig. Täta bestånd av högörter återfinns också bl.a. i slutningen vid Klitvallens rastskydd, sjön Silisen och mellan Fättjarn och Virisen.

I högre lägen, där jordtäcket är tunt samtidigt som snötäcket är djupt och snön ligger kvar länge, finns områden med lågvuxen gles hedbjörkskog. Fältskiktet domineras av olika ris, främst blåbär och kråkbär. Där det är som mest näringsfattigt täcks marken av olika renlavar. I fjällbjörkskogen är det gott om småfåglar. Typiska fjällbjörkskogsfåglar som blåhake, bergfink, gråsiska, lövsångare och sävsparv uppträder tillsammans med sydligare arter som svartvit flugsnappare och trädgårdssångare.

En liten myr i granskogen vid Klitvallen. Granarna har karaktäristiskt smalt grenverk. I bakgrunden Klippfjällets toppar. Foto: Lena Lundevaller, 2016.

Fina granskogar med lång kontinuitet finns bl.a. vid Henriksfjäll, Grönfjäll, öster om Klitvallen och söder om Ripfjäll. Träden är ofta draperade av hänglavar och det finns gott om grova lågor och torrträd. Inslaget av fjällbjörk är ofta stort, både levande och döda, men även enstaka rönnar, grova tallar och bestånd av viden. Granarna utgörs till stor del av senvuxna granar med ett smalt grenverk. Det finns också, särskilt i de högre liggande delarna, gott om grankloner. Botten- och fältfloran består av olika mossor, ris samt lågvuxna örter och ormbunkar som husmossa, ekbräken, blåbär, kråkbär, ekorrbär och skogsstjärna. I slutningar och sänkor med rörligt markvatten växer örtrika, näringsrika granskogar med

grova gamla granar. Blåbärsris dominerar i fältskiktet men det finns i fuktigare dråg inslag av högörtgranskog. I närheten av myrar finns också blöta starr-fräken granskogar. Här lever flera naturskogsarter, som t.ex. lavskrika, hökuggla, tretåig hackspett, doftskinn, ost-ticka och stjärntagging. I granskogen vid Bullerfallet växer bl.a. den rödlistade luddfinger-svampen. Enstaka granar finns på många ställen i fjällbjörkskogen och går på några ställen ända till kalvfjällsgränsen, t.ex. vid Vaellientjahke. I Granåns dalgång förekommer spridda granar långt västerut och nära trädgränsen.

Skogarna är delvis präglade av renbete, t.ex. i närheten av renvallar och samlingshagar. I äldre tider har också annat boskapsbete förekommit i reservatets fjällbjörk- och barrskogar. Lokalt förekommer i fjällbjörkskogarna vedtäkt för husbehov.

Våtmarker

Naturresevatets myrar är i stort sett hydrologiskt intakta och många olika myrtyper är representerade. Öppna fattiga till intermediära terrängföljande kärr är vanligast. Inte sällan påträffas i utströmningsområden en rikare mer kalkpräglad vegetation. De flesta av våtmarkerna är små och ligger spridda i övriga naturtyper. Övergången till torra ris- och gräshedar samt fjällbjörkskog är ofta flytande. Reservatet har några större våtmarkskomplex med strängar och flarkar, t.ex. väster om Gransjön och kring Silisen. Fjällmyran, norr om Matsdal, är ett myrkomplex med rik variation av myrtyper.

I de lägre delarna av reservatet är våtmarkerna ofta delvis bevuxna med viden och låga fjällbjörkar, t.ex. kring Farrokbäcken, Matsdalsån och Valsjön. Videbuskmarkerna kan på många ställen vara svårframkomliga med högvuxna, täta viden.

På flera av våtmarkerna växer en blandning av fjällarter bl.a. kung Karls spira och myggstarr, typiska arter för fattigkärr, t.ex. tuvull, och mer kalkpräglade arter som gräsull, klubbstarr och hårstarr. Arter som i södra delarna av landet växer i rika miljöer, som slåtterblomma, tätört och snip, är vanliga. På reservatets rikkärr och fjällbjörkskogens översilningskärr blommar orkidéerna brudsporre, fläcknycklar och sumpnycklar. Fjällhedarnas höglänta översilningskärr har ständig tillförsel av vatten från smältande snölegor och vatten som rinner längs fjällsidorna, vilket ger dem en artrik lågväxt vegetation av mossor, tåg- och starrväxter.

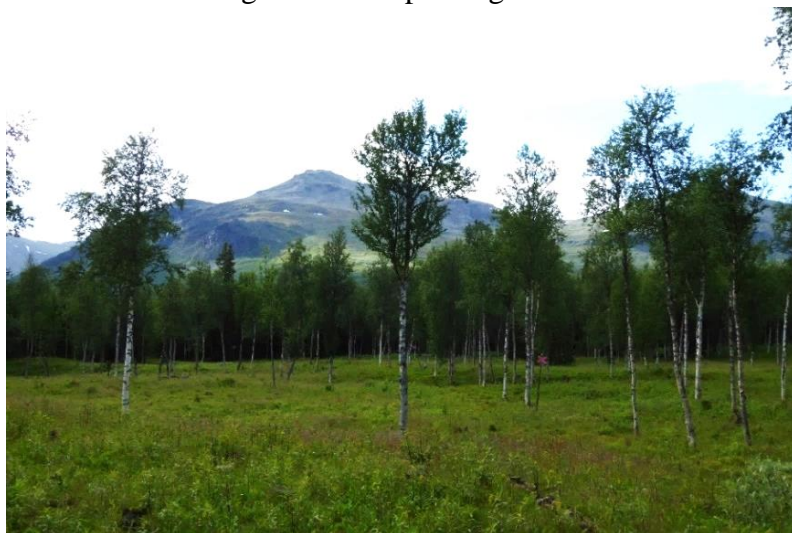
Våtmarkerna uppvisar strukturer som uppkommer vid långvarig tjäle och vind, såsom bara mineraljordsfläckar genom vindblottor i snötäcket, uppfrysning och hydrologiska processer. Kringliggande skogar och videbuskmarker är värdefulla miljöer för flera av våtmarkernas insekter och fåglar. De näringsrika förhållandena gör att reservatet också har en artrik molluskfauna, bl.a. vid Gräsnäset, med rödlistade arter som kalkkärrsgrynsnäcka och otandad grynsnäcka.

Flera av våtmarkerna var tidigare betydelsefulla fodermarker. Fuktängarna längs reservatets bäckar har under lång tid hållits öppna av is och bete. Numera slås inga myrar, men de är fortfarande viktiga som älgjaktmarker och renbetesmarker. Särskilt på våren söker sig renarna till våtmarkerna för att beta vattenklöver och kråklöver. Några av de större våtmarkerna används som flyttleder och samlingsställen i samband med renskiljning, t.ex. Fjällmyran.

Hävdade marker

Hela Södra Gardfjällets naturreservat är ett kulturlandskap där renbete och traditionellt samiskt nyttjande har pågått under mycket lång tid. Inom naturreservatet finns också marker som tidigare hävdats med slätter, t.ex. myrmarker och bäckraningar. I fjällbjörk- och barrskogarna har fritt skogsbete pågått in på 1990-talet. Hävdgynnad flora och fauna kan också finnas på öppna marker bl.a. vid fiske- och renvaktarstugor, rengården och idag övergivna renvallar, samevisten och nybyggen.

De hävdade markerna är viktiga för många arter, inte minst slätter- och betesgynnade kärlväxter, fjärilar, humlor och vildbin. Floran består av karaktäristiska fjällväxter och hävdgynnade ängsväxter. Reservatets tidigare hävdade marker sköts idag endast sporadiskt. Kvar dröjer sig hävdgynnade växter som fjälltimotej, smultron, stagg, vårbrodd och ängsfryle. Ängssyra och underarten lappsyra är värdväxter för den rödlistade fjärilen violettkantad guldinge. De växer i reservatet bl.a. på gamla renvallar där marken luckrats upp av renarnas klövar och gödslats av spillningen.

Renvallen vid Klitvallens sameviste.
Foto: Lena Lundevalier, 2016.

Intill Silisen och Klitvallens samevisten har ett par renvallar och rengården restaurerats. I äldre tider gick kreaturen på skogen under sommarhalvåret och även myrmar på fjället användes till bete. Gamla kartor visar att naturreservatets myrmar och bäckraningar var viktiga slättermarker. Fjällbjörksskogens lövträd och buskar utgjorde en betydande del av vinterfodret. På några av reservatets starrkärr påträffas rester av hässjestöror.

Fjällhedar och kalfjäll

På fjällsluttningarna ovanför fjällbjörksskogen breder ris- och gräshedar ut sig. Inte sällan övergår fjällbjörksskogen i ett stråk av videbuskmarker innan fjällhedarna tar vid, t.ex. på Kittelfjällets östsluttning. På fjällhedarna finns också mer eller mindre kala marker i form av vindblottor.

Rishedar är den vanligaste naturtypen ovanför trädgränsen inom Södra Gardfjällets naturreservat. Vidsträckta rishedar återfinns t.ex. vid Klitvallen, Fågelfjället, Valfjället och Tjohkele. De torra näringsfattiga rishedarna har en hårdig dvärgvuxen och krypande busk- och risvegetation av främst dvärgbjörk, dvärgvide, kråkbär, mossjung, odon och ripbär. På de steniga grässluttningarna växer bl.a. bruntåg, fjällbräsma, styvstarr, vårfingerört, lappspira och stjärnbräcka. På de mest torra, näringsfattiga och utsatta vindblottorna växer bl.a.

axfryle och klynnetåg. Där marken hålls fuktig, t.ex. från långsamt smältande snölegor, växer bl.a. fjällsmörblomma och lapparv.

Spritt i naturreservatet finns också gräsmarker med en rik blomsterprakt, ofta benämnda dryashedar. I och kring Grantonsskalet och vid Rättfjället blommar bl.a. björnbrodd, fjälllarv, fjällsippa, fjällgröna, fjällruta och norskpyrola. Stråk av serpentinit förekommer på flera platser. Serpentinfjällen får sällan ett slutet vegetationstäck. Ungefärliga gränsen för serpentiniten på Rödbergets östra rasbranter syns från Kanan som ett stråk av rött berg i fjällbjörkskogen. På Rödberget växer flera serpentintoleranta arter bl.a. fjällnejlika, fjällnörel och kal fjälllarv.

På reservatets fjällhedar syns fåglar som fjällabb, fjällpipare, fjällripa, korp, lappsparv och snösparv. Sommartid söker sig renarna till de öppna fjällhedarna för att undkomma insekter och för att beta.

På de mest exponerade fjälltopparnas grus- och hållmarker växer endast skorplavar och små mossor. I skyddade lägen mellan stenblocken på fjällbranterna återfinns, bl.a. på Grapsan, små tuvor av fjällgröna, krypljung, klynnetåg och ripbär. Längst in i Grantonsskalet passerar vandringsleden Grönfjällets branta östsluttning med grästäckta rasmassor och färggranna blommor som t.ex. fjällgentiana, fjällglim och purpurbräcka.

Sjöar och vattendrag

Inom Södra Gardfjällets naturreservat finns såväl små fjällbäckar som större åar och sjöar. Vattenkvaliteten är god och fisk kan vandra fritt genom vattensystemen i reservatet. Reservatet ligger inom Ångermanälvens och Vapstälvens avrinningsområden. Några mindre områden i norra delen av reservatet tillhör Umeälvens avrinningsområde.

Sjöarna och vattendragen i reservatets norra del, t.ex. Farroken, Granån och Grundträsket, utgör Vapstälvens källflöden. Utmärkande är att Vapstälven rinner, till skillnad från länets övriga älvar, västerut in i Norge och byter där namn till Vefsna. I Sverige är Vapstälven opåverkad av vattenkraftutbyggnad. Vattendelaren mellan Vapstälven och Vojmån utgörs av en lång myr i dalbotten mellan Gaarenstjahke och Tjohkele. Det finns också en vattendelare i Grantonsskalet mellan Durrienjohke och Grantonsbäcken vid Sealma (vilket betyder tröskel på sydsamiska). Där rinner Durrienjohke mot nordväst förbi de små sjöarna längst in i Grantonsskalet och vidare till Gransjön och Vapstälven. Vojmån har sina källflöden i Norge och är ett av biflöderna till Ångermanälven. Matsdalsån avvattnas via Dalsån till Vojmån, liksom sjöarna och vattendragen i reservatets södra del t.ex. Silisen, Valsjön och Grantonsbäcken. Längst i nordost rinner Simaskalsbäcken genom naturreservatet mot Skansnäsån, som längre söderut mynnar i Dalsån.

Bäckar med små forsar rinner längs fjällsidorna till sjöarna och vattendragen i dalgångarna. Flera av bäckarna på fjällsidorna är djupt nedskurna i raviner och kanjoner. Bullerbäcken har en djupt nedskuren flera kilometer lång fors om avslutas med ett vattenfall i en trång kanjon. Naturliga vattenståndsvariationer skapar värdefulla livsmiljöer för växter och djur. Vid Borkasjön växer den hotade jämtlandsmaskrosen I de flacka dalgångarna har vattendragen vackert meandrande lopp genom täta videbuskmarker och vidsträckt våtmarker, bl.a. Matsdalsån, Grantonsbäcken, Klitvallsbäcken, Tvärån och Fågelsjöbäcken. Närmast vattendragen, där videbuskagen är glesare av återkommande översvämningar och is, växer olika gräs och örter. I Grantonsskalet blommar i de prunkande videbuskagen längs Grantonsbäcken fjällvedel, kung Karls spira, fjällkvanne, humleblomster, rosenrot, sumpnycklar, nordisk stormhatt, norsknoppa, rödblära och torta. På de tidvis översvämmade

markerna kring bäckarna har också flera karaktäristiska arter för nordliga slåtter- och betesmarker en naturlig växtplats, bl.a. ängssyra, ormrot, svarthö och ögontröst.

Farrokbäckens meandrande lopp genom videsnåren och myrarna vid Rättsjön. Foto: Anna Hallmén.

Sjöarnas och vattendragens bottenlevande växter är värdefulla uppväxtmiljöer för fisk. Bland annat finns ursprungliga och reproducerande stammar av öring och röding. Det finns också betydelsefulla helt fisktomma sjöar och tjärnar. De är ofta grunda och kan tidvis kan vara uttorkade och vintertid bottenfrusna. Vid de fisktomma sjöarna häckar gärna smålommen och den rika produktionen av olika kräftdjur och insekter är en viktig födokälla för flera av reservatets fåglar, t.ex. smalnäbbad simsnäppa. I anslutning till Vojmån syns ofta spår av utter.

Arter

Naturreservatet har en för fjällen och andra alpina miljöer typisk flora och fauna, se beskrivningarna av naturtyperna ovan och bilaga 1. Hotkategori anges enligt rödlista 2020⁴.

En förhållandevis stor andel av arterna i fjällen förekommer inte i någon annan landskapstyp, samtidigt som få fjällarter är rödlistade. Specialiseringen med avseende på livsmiljö och levnadssätt är ofta stor, t.ex. den hävdgynnade fjärilen violettkantad guldvinge (NT) lever på värdväxten lappsyra och fjällbastardsvärmaren påträffas på fjällhedens viden. Den naturliga dynamiken i landskapet med vindblottor, snölegor, ras m.m. är viktig för att skapa livsmiljöer för konkurrenskänsliga arter t.ex. dvärgnarv som trivs på fuktig bar jord.

I och med att Södra Gardfjället är ett större sammanhängande fjällområde, och strax söderut ligger Marsfjällets naturreservat, finns flera av fjällens typiska fåglar och däggdjur representerade t.ex. fjällabb, fjällämmel, korp och ripa. Björn (NT), järv (VU) och lodjur (VU) förekommer liksom tidvis fjälluggla (CR), fjällvråk (NT), jaktfalk (EN) och kungsfalk (NT). Vid Vojmån och dess sjöar förekommer ÅGP-arterna jämtlandsmaskros (NT) och utter (NT).

Stora delar av Södra Gardfjället består av fjällbjörkskog med skyddsvärda arter som skrovellav (NT), lappmes (NT) och lappsparv (VU). I den fjällnära granskogen återfinns bl.a. lavskrika, mindre korsnäbb, orre, tretåig hackspett (NT), lavarna knottrig blåslav (NT) och

⁴ SLU, Artdatabanken. 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala. CR=Critically endangered/Aktut hotad, EN=Endangered/Starkt hotad, VU=Vulnerable/Sårbar, NT=Near threatened/Nära hotad.

rödbrun blekspik (NT) samt vedsvamparna doftskinn (NT), ostticka (VU), rynkskinn (VU), taigaskinn (VU) och violmussling (NT). På ett par platser växer Natura 2000-arten skogsrör.

Till vänster: Fjällnejlika är en av få växter som klarar att växa på reservatets serpentinfjäll. *I mitten:* I den fuktiga gran-skogen vid Bullerfallet trivs den rödlistade luddfingersvampen (NT). *Till höger:* ÅGP-arten jämtlandsmaskros växer längs Borkasjöns stränder. Den finns nästan enbart i Sverige och känns igen på sina orangegula blommor. Foto: Lena Lundevaller (1,2), Sven Hellqvist (3).

Förekomsten av basiska bergarter medför att kalkgynnade arter påträffas på flera ställen i naturreservatet. Exempelvis växer på Kittelfjällets östra brant fjällsippa, grönbräken, hårstarr och kal fjällarv. I de öppna rikkärren vid Gräsnäset, norr om sjön Virisen, lever bl.a. Natura 2000-arterna kalkkärrsgrynsnäcka (NT) och otandad grynsnäcka (NT). Naturreservatet har också en värdefull flora av serpentintoleranta arter och serpentinyfer (växter som endast är funna på serpentin). t.ex. kring Rotiken och Kroeneåelkie har skrednarv (NT) och smal hönsarv (NT) noterats och vid Kittelfjället smal ängssyra (NT). På en liten höjd vid Blerikliden, mellan Virisen och Bleriken, växer bl.a. dvärgrodblåra (VU), serpentinnörel, smal ängssyra, skrednarv (NT) och spenslig fjällnejlika (NT). Rödberget, sydväst om Kanan, är ett välkänt serpentenberg med intressant flora, bl.a. smal hönsarv, spenslig fjällnejlika och landets sydligaste förekomst av lapsk alpros. Fjällens blommande växter är viktiga för många av reservatets insekter, t.ex. humlor och fjärilar. I reservatet förekommer bl.a. polarhumla (NT) och berghumla (NT).

Vägen mellan Henriksfjäll och norska gränsen har en artrik flora och har av Trafikverket klassats som ”Artrik vägkant” med arter som blodrot, blåklocka, brudborste och daggkåpa sp. Även vägkanterna kring Matsdal har en artrik flora med bl.a. fjälldaggkåpa, fläcknycklar, lappveronika och ormröt.

Kulturhistoria

Landskapet bär många spår och lämningar efter människor som levt i och färdats genom området i årtusenden. Hela reservatet är ett samiskt kulturlandskap präglad av renbete och med hög täthet av fornlämningar från olika tider. Det finns gott om idag övergivna visten och renvallar. Inom reservatet finns också flera platser med byggnadsgrunder från gårdar och torp som tagits upp och senare också övergivits under 1900-talet.

Vid Gransjön och Rättsjön finns lämningar av förhistoriska boplatser med rester från redskapstillverkning av kvarts och mörk kvartsit. Öster om Farroken ligger i fjällbjörkskogen en boplatser med förhistoriska hyddgrunder s.k. stalotomter. I närheten av Farroken, Silisens

och Klitvallens samevisten finns flera intressanta samiska fornlämningar, t.ex. härdar, kåta-tomter, bengömmor, rengårdor, förvaringshus och -gropar som tyder på en lång samisk historia i området. Både Silisens och Klitvallens samevisten är karaktäristiska för området där samefamiljerna bedrev s.k. intensiv renskötsel med ett mindre antal djur nära inpå. Vis-tena användes fram till 1950-talet, på slutet främst för myr- och ängsslätter. De restaurerades 1997 - 1998 med bl.a. markvårds- och byggnadsvårdsmedel från Länsstyrelsen. Bägge platserna visar idag på fina helhetsmiljöer med kåtor, bodar och renvallar. Vid sjön Silisen har ett klabbgärde och ett risgärde (rengården med björkslanor respektive ris som stängsel) återuppbyggts.

Gåsfotsboden (juelkiebuerrie) vid Silisens sameviste. Foto: Lena Lundevaller, 2020.

Det finns i naturreservatet flera spår från de nybyggare som slog sig ner i och runt reservatet. Norr om Gransjön syns fortfarande några husgrunder som vittnar om den tidigare fjäll-lägenheten Gransjö. Även Virisholmen var tidigare en fjällägenhet. Husgrunder finns också bl.a. vid Bleriken, Barroken och Kanan.

Förutom renbete har Södra Gardfjällsområdet också använts för bl.a. fiske, jakt, ved och material till byggnader, möbler och redskap. Reservatets biologiska kulturarv bidrar till att synliggöra hur människan skapat förutsättningar för landskapets biologiska mångfald. I äldre tider var våtmarkerna och bäckarnas översilningsmarker viktiga fodermarker för både renskötande samer och nybyggare. Fjällbjörkskogen och videmarkerna, som utgör en stor del av reservatet, erbjöd såväl betesmark som lövtagning till vinterfoder för får och getter samt material till redskap, hägn och byggnader. Vid bosättningarna runt Södra Gardfjället har fritt skogsbete förekommit i fjällbjörk- och granskogen in på 1990-talet. Vid Södra Matsdal betade korna till 2011. Flera av områdets växter har haft stor betydelse i det traditionella kosthållet, t.ex. kvanne, torta och lappsyra.

Viktiga beståndsdelar i kulturlandskapet är också det immateriella kulturarvet med eller utan synliga anläggningar. Det innefattar berättelser och traditioner, viktiga platser, gamla naturnamn och historier om människorna som nyttjat landskapet. Renskötselns förutsättningar återspeglas i namn som Bealoetjahke där renskällorna (bealloe) hördes pingla på fjället (tjahke). Att turistvägen som passerar fått namnet Sagavägen antyder att det finns gott om historier och sägner i området. Till de mer kända hör berättelsen om hur bergakungens dotter kom att ligga på Kittelfjällets topp.

Besökare har lämnat livfulla skildringar av vandrings-, skid- och fisketurer i Södra Gardfjällområdet vackra fjällnatur sedan början av 1900-talet. Vägen mellan Dikanäs och Fättjaur byggdes på 1920-talet. Besöksnäringen tog fart vid 1950-talets mitt då Svenska Turistföreningen byggde ett hotell i Kittelfjäll, samtidigt som en lokal pensionärsrörelse startades i Henriksfjäll. Vid samma tid påbörjades fritidshusbyggandet i Kittelfjäll och Matsdal. I naturreservatet finns flera jakt- och fiskestugor.

Friluftsliv

Södra Gardfjället är sedan lång tid tillbaka ett uppskattat område för rekreation och friluftsliv året runt, till exempel vandring, olika former av skidåkning, skoteråkning längs leder, naturstudier, småviltjakt, fiske, svamp- och bärplockning. Storslagna scenerier över fjälllandskapet ges inte bara från reservatets många fjälltoppar utan också under relativt enkla turer längs reservatets omfattande system av leder.

Besökare behöver inte gå långt för att mötas av praktfulla fjällvyer. Naturreservatets storlek inbjuder också till längre mer vildmarkspräglade turer utan ljud- och ljusstörningar. Det finns flera parkeringsplatser längs vägarna söder och öster om reservatet. Turistvägen Sagavägen, som går från Örnsköldsvik och Höga kusten till Helgelandskusten i Norge, passerar strax söder om naturreservatet. Vägen är också en del av cykelleden Sverigeleden som går genom alla Sveriges landskap förutom Gotland. Vintertid kan reservatet nås under en dagstur med skoter från flera av länets turistorter. Naturreservatets omfattande system av fjälleder gör det är relativt enkelt att färdas inom reservatet året om. Det finns också gott om stigar med varierat underhåll. Reservatets skoterledssystem ansluter till skoterleder från bl.a. Dikanäs, Klimpfjäll - Saxnäs, Virisen och Hemavan - Tärnaby. Närheten till vägar och byar med service samt det väl utbyggda ledsystemet bidrar till att naturreservatet året runt kan bjuda på många fina naturupplevelser under en dagstur.

Leden genom Grantonsskalet med Vojmäns dalgång i bakgrunden.
Foto: Lena Lundevaller.

Södra Gardfjällets naturreservat har höga upplevelsevärden med många intressanta besöksmål som kan nås via leder och stigar, se bilaga 4. Förutom fjällederna finns det få fasta besöksanordningar för friluftslivet. Det finns ett par rastplatser. Fina naturliga tältplatser går att finna vid reservatets många sjöar och vattendrag, med drickbart vatten. Utanför fjällederna kan terrängen bitvis vara mer svårframkomlig med branta fjäll och vidsträckta, täta videsnår. Vintertid är laviner vanliga på de branta fjällsluttningarna.

Området har en lång samisk historia och i hela reservatet bedrivs aktiv renskötsel. Det finns gott om intressanta berättelser, fornlämningar och kulturmiljöer som kan berätta om människorna som levtt i området och hur det nyttjats genom tiderna. Naturreservatets storlek gör att det också kan erbjuda mer vildmarkspräglade upplevelser utan ljud- och ljusstörningar, t.ex. rofyllda vandringar, bivackbygge, naturfotografering, toppturer, norrskens- och stjärnskådning. Ett lättillgängligt område är den inre delen av Grantonsskalet. Där hörs och syns vintertid skotertrafiken men övriga delar av året är det främst andra vandrare och ledmarkeringarna som kan påverka naturupplevelsen.

I närområdet kring naturreservatet finns privata fritidshus och uthyrningsstugor samt byarna Kittelfjäll och Dikanäs med service. Vid Kittelfjäll finns ett par liftar på Kittelfjällets sydöstsluttning med en toppstuga och flera nedfarter. Det finns preparerade längdskidspår vid Kittelfjäll och Grönfjäll, delvis inom naturreservatet. Det finns också företag som hyr ut utrustning för sommar- och vinteraktiviteter och erbjuder olika former av arrangemang och turer t.ex. skoterturer, offpist- och toppturer, guddad ripjakt, helikoptertransport, terrängcykling och sportfiske. Den torra pudersnön har gjort området känt för sin fina offpiståkning. Populära toppar för lössnöåkning är bl.a. Kittelfjället, Klippfjället och Grönfjället. Under vårvintern är Fågelfjällets sydsluttning ett populärt utflyktsmål för att gräva solgropar. Andra populära aktiviteter är bl.a. isklättring på Klippfjället vid Grönfjäll, skärmflygning från Kittelfjället, snökite på Kittelsjöarna och terrängcykling. Se också kapitel 6 – 8.

Fiske och jakt

Sjöarna och vattendragen i naturreservatets nordvästra del bjuder på fina fiskeupplevelser året om. I sjön Virisens och Granåns klara kalla vatten finns fina bestånd av öring och röding. Granån är känd för sitt högklassiga flugfiske. Övriga sjöar och vattendrag i reservatet är inte upplåtta för allmänhetens fiske. I hela reservatet sker upplåtelse av småviltjakt till allmänheten, t.ex. höstens ripjakt, liksom upplåtelse för ortsbornas älgjakt. Det innebär att det finns jaktområden nära väg men också mer otillgängliga som nås efter en lång vandringsträcka eller med helikopter. Se också kapitel 8.

Renskötsel

Naturreservatet ligger inom Vapstens och Vihelmina norra samebyars åretruntmarker. Det har stort värde som betesområde från vår till höst och som kalvningsland. Reservatets hänglavsrika skogar är viktiga under tidig vår då skare, tjockt snötäcke och is gör att det är svårt för renarna att gräva efter föda. Under våren och försommaren vistas renarna på områdets snöfria sydsluttningar, myrar, källor och bäckdråg och i fjällbjörkskogen där grönskan kommer tidigt. Under sommaren sprider renarna ut sig över fjällsluttningarnas och fjällplåtarnas fjällhedar för att undkomma värmen och insekter. Under hösten söker sig renarna åter ner i fjälldalarna för att få skydd från snö och kalla vindar under pälsbytet och till myrarna för att beta. Även fjällbjörkskogens svamp är denna tid en viktig födoresurs.

Renskötselns inverkan på den biologiska mångfalden inom naturreservatet varierar stort beroende på lokala förhållanden i bl.a. renbetets intensitet, klimat, naturtyp samt olika arters behov av dynamik i landskapet och känslighet för bete. Alltför intensivt renbete samt terrängkörning i känsliga miljöer kan medföra slitage t.ex. betes- och markskador. Områdets långa tradition av renbete och samiskt nyttjande medför att det också finns miljöer, t.ex. öppen mark kring samevisten, rengården och gamla renvallar, som kan hysa hävdgynnade arter.

← Byskiljande stängsel

Bäcken genom våtmarken mellan Kroksjön och Gransjön. Där finns också ett byskiljande stängsel. Foto: Anna Hallmén.

Bägge samebyarna har flera betydelsefulla flyttleder genom naturreservatet, t.ex. från Matsdalsvägen/Klitvallen över Södra Gardfjällsmassivet mot Fågelsjön och från Erikslund mot Henriksfjället (Vilhelmina norra sameby) samt från Gebnafjället till Farroken och över Fjällmyran (Vapstens sameby). I reservatet finns det några passager där det ofta är svårt att få renarna att passera, bl.a. vadvägar, branta sluttningar eller områden med tät skotertrafik, t.ex. vid Grantonsskalet, öster om Klippfjället, Kittelfjällets östra sida och väster om Grapsan (Vilhelmina norra sameby) samt öster om Vaellientjahke (Vapstens sameby). Renstängsel och rengården finns t.ex. vid Fjällmyran och Gealtangietjie (Vapstens sameby) samt väster om Rotiken och sydöst om Klitvallen (Vilhelmina norra sameby). Under våren håller Vardofjällgruppen, inom Vilhelmina norra sameby, en s.k. bevakningslinje för att hålla renarna betande inom Södra Gardfjället och Grönfjället innan de drar sig vidare västerut mot Vardofjället och sommarlandet. Särskilt känsliga perioder för störningar från andra verksamheter och aktiviteter, t.ex. skoterkörning och småviltjakt, är under vår- och höstflytt, kalvningstiden från början av maj - juni samt vid samling för kalvmärkning under högsommaren och höstslakt i september. Området är också viktigt för husbehovsfiske och jakt. Se också bilaga 2 samt kapitel 4 och 7.

Forskning och miljöövervakning

Områdets intressanta berggrund har studerats av många forskare sedan andra hälften av 1800-talet. Forskningen har bl.a. bidragit till ökad kunskap om processer och bergartsbildning under kaledoniska bergskedjeveckningen. Inom reservatet sker regelbundet bl.a. inventering av de stora rovdjuren, utter samt förekomst av mink. Populationerna av de stora rovdjuren har inventerats med standardiserade metoder sedan slutet av 1980-talet och involverar ett stort antal aktörer. Miljöövervakning av vatten sker inom Vatten Informations System Sverige (VISS). Inom det regionala miljöövervakningsprogrammet genomförs, kopplat till uppföljning av miljömålet Storslagen Fjällmiljö, miljöövervakning av fjällvegetationen på Norra Gardfjället. Miljöövervakningsprogrammet Nationell Inventering av Landskapet i Sverige (NILS) som startade 2003 i syfte att följa förändringar i det svenska landskapet berör naturreservatet. Enstaka inventeringar har genom åren gjorts av särskilt värdefull flora och fauna, t.ex. serpentintoleranta växter på Rödberget och kalkgynnad molluskfauna på Gräsnäset.

Det har gjorts flera fördjupade fornminnesinventeringar i området. Under mitten av 1900-talet medverkade Vadtejen Saemiej Sijte i projektet ”Vaapsten Jeanoe-Bealan Saemieh” som bl.a. inventerade fornlämningar, muntliga traditioner och samiska Ortsnamn. Området studerades också under Interreg-projektet ”Saemieh Saepmesnie – I det samiska rummet” 2009 – 2011. Projektets syfte var att dokumentera och synliggöra det sydsamiska kulturlandskapet och människans närvaro i landskapet.

Plandel

Plandelen beskriver naturreservatets skötsel och förvaltning. För varje skötselområde redovisas bevarandemål och skötselåtgärder. Skötselområdets bevarandetillstånd anses gynnsamt när bevarandemålen är uppnådda.

Naturreservatets övergripande bevarandemål är att förvaltningen av naturreservatets natur- och kulturmiljöer ska syfta till att bevara värdefulla naturtyper, livsmiljöer och arter. Inom ramen för bevarandet av värdefulla naturtyper och arter ska naturreservatet också kunna erbjuda ett varierat utbud av naturupplevelser och friluftaktiviteter. Förvaltningen och skötseln av naturreservatet ska vara inriktad på att långsiktigt bevara naturmiljöerna och de naturliga processer som ständigt förändrar dem. Skötseln ska också tydliggöra reservatets upplevelsevärden och besöksmål för friluftslivet. Naturreservatet ska förvaltas med en helhetssyn på naturreservatets värdefulla naturmiljöer och arter samt med hänsyn till renskötselns förutsättningar.

4. Allmänna påverkansfaktorer

Inom naturreservatet sker en lång rad naturliga processer som påverkar naturtypernas och arternas utbredning, se kapitel 3. I fjällbjörkskogen syns lokalt påverkan av tidigare utbrott av fjällbjörkmätare. Variationer i bytesdjur, bl.a. ripa, gråsiding och fjällämmel, påverkar populationerna av flera av reservatets rovdjur och rovfåglar, t.ex. den starkt hotade jaktfalken. Förändringar av klimat och i renskötseln påverkar också naturtypernas och arternas utbredningsområden

Bevarandet av naturreservatets natur-, kultur- och friluftsvärden är i flera fall beroende av faktorer utanför det skyddade området och som inte kan regleras i reservatsföreskrifterna. Det kan t.ex. handla om åtgärder som orsakar förändrad hydrologi, utsläpp av förorenade eller gödande ämnen, vandringshinder i vattendrag, ljus- och ljudstörningar.

Klimatförändringar

Klimatförändringar, som t.ex. förändrad nederbörd, temperatur och snötäcke, kan både direkt och indirekt komma att påverka den biologiska mångfalden och ekosystemen inom naturreservatet. Många av reservatets växter och djur är konkurrenssvaga och/eller har sin huvudutbredning i för fjällen specifika livsmiljöer. Det gör dem särskilt känsliga för förändringar i livsmiljön.

Klimatet är under förändring och troliga scenarion är kortare period med snötäcke och mer nederbörd. Sentida förändringar i naturtypernas och arternas utbredningsområde har noterats inom naturreservatet. Exempelvis visar gamla foton och kartor att trädgränsen krupit uppåt och igenväxning av viden på tidigare öppna fjällhedar och våtmarker. En igenväxning av rikkären vid Gräsnästet kan påverka populationerna av den rödlistade kalkkärrsgrynsnäcken. En förändrad konkurrenssituation, där vissa arter gynnas på bekostnad av

andra, kan medföra en ändrad artsammansättning och utbredning av naturtyper, t.ex. att rödräv etablerar sig högre upp i fjällvärlden. Högre temperatur missgynnar arter som är anpassade till ett kallt klimat. En minskning av snölegornas utbredning och varaktighet kan leda till mindre avrinning under sommaren och därmed torrare hedar. I reservatet växer bl.a. brun jökelmossa, som är rödlistad, på klippor och sandig jord i alpin zon med ständig tillförsel av smältvatten. En ökad intensitet i nederbörden under sommaren ökar risken för skred och slamströmmar t.ex. i Kittelfjälls raviner och längs Tvärån. Klimatförändringar kan också göra att samebyarnas åretruntmarker får ökad betydelse större del av året.

Renskötsel och samiskt kulturarv

Hela Södra Gardfjällsområdet är betydelsefullt för renskötseln. Tillgången till för renskötsel lämplig betesmark bevaras under olika delar av renens årscykel inom naturreservatet. Naturreservatsbildningen bidrar också till att bl.a. bevara och synliggöra det samiska kulturarvet. Skötselplanen har inga skötselmål eller åtgärder som anger hur renskötseln bör bedrivas för att bevara reservatets naturtyper.

Renskötseln och den samiska traditionella kunskapen har betydelse för såväl upprätthållande som hållbart nyttjande av delar av fjällandskapets biologiska mångfald. Renbete kan beroende på intensitet och lokala förhållanden både gynna och missgynna enskilda arter och deras livsmiljöer. Renbete är generellt inte en negativ påverkansfaktor på naturreservatets naturtyper. Körning med motorfordon på barmark i samband med renskötsel är tillåtet enligt terrängkörningslagen. Samebyarna har genomfört flera projekt för att förebygga skador på känsliga naturtyper, t.ex. våtmarker. Det har också gjorts flera fördjupade forminnesinventeringar i området.

Södra Gardfjällsområdet är ett kärnområde för Vapstens och Vilhelmina norra samebyar som är av riksintresse för rennäringen enligt 3 kap. 5 § miljöbalken. Flera flyttleder går genom naturreservatet och det finns samlings- och arbetshagar. Området har några svåra passager. Se också bilaga 2 och kapitel 3 och 7.

Slitage och andra störningar

Mark- och vegetationsskador från slitage samt störningar på fågel- och djurlivet förekommer lokalt inom Södra Gardfjällets naturreservat. Samtidigt kan måttlig störning, t.ex. bete och tramp, under vissa förhållanden vara gynnsamt för vissa konkurrenskänsliga kärlväxter, lav- och mossarter, eftersom det förhindrar etablering av sammanhängande vegetation.

I känsliga naturmiljöer kan olika former av slitage orsaka erosion samt påverka arters naturliga förekomst och spridningsmönster. Reservatets fjällhedar, hedbjörkskogar, fuktstråk och våtmarker är särskilt känsliga för påverkan på markstrukturen och hydrologin. Skador kan bl.a. uppstå från upprepat tramp från djur och människor, terrängcykling och hårt bete. I naturreservatet rör sig besökare främst längs lederna. För att förebygga skador har reservatets sommarleder förstärkts med spänger på våtmarker och delvis på fjällhedar. På några av reservatets våtmarker påträffas körspår från terrängfordon, t.ex. norr om Matsdal och väster om Kanan. Även terrängkörning vintertid kan medföra skador på exponerad vegetation, t.ex. vid vindblottor på lavhedar och på fjällbjörkar som är delvis dolda i snön.

Andra former av störningar, t.ex. antropogent buller, ljusstörningar, föroreningar samt närvaro, kan också påverka naturtyper och arters förekomst. Fjällens klimatförhållanden medför att naturmiljöer och arter kan vara mer känsliga för slitage och andra störningar jämfört med på andra platser. Jaktfalken, som i vårt land endast häckar i ren fjällmiljö, är

känslig för störningar av bergsklättring samt skid- och skoteråkning nära bobranten. Inventeringar har visat på en minskad förekomst av boplatser för några av de stora rovdjuren i området.

Naturresevatets goda vattenkvalité är en förutsättning för flera av resevatets friluftsaaktiviteter. De limniska miljöerna med värdefulla fiskbestånd och fågellokalerna kan påverkas av bl.a. broar och spänger som blir vandringshinder, överfiske och sanitära förhållanden vid populära besöksmål. Besökarens olika aktiviteter kan också påverka enskilda besökarens natur- och friluftsupplevelser i naturresevatet. Det kan bl.a. röra sig om buller, trängsel och nedskräpning. Bland annat klättring och offpiståkning kan utlösa ras och laviner på de branta fjällsidorna.

Faktorer som kan påverka risken för skador och störningar är bland annat typ av verksamhet samt tidpunkt, exempelvis årstid eller tid på dygnet. Av betydelse är också intensiteten, t.ex. tidsperiod mellan återkommande störningar samt antal personer, djur eller fordon. Resevatsföreskrifterna omfattar verksamheter inom naturresevatet. Resevatets naturmiljöer och friluftsvärden kan också påverkas av aktiviteter och anläggningar utanför naturresevatet. Se också kapitel 6 – 8.

Bevarandemål

- Skador i form av slitage och andra störningar på känsliga naturmiljöer och arter ska i möjligaste mån undvikas.
- Endast mindre delar av respektive naturtyp får vara påverkade av slitage, från exempelvis tramp och terrängkörning.
- Det ska inom naturresevatet finnas områden utan ljus- och ljudstörningar.

Skötselåtgärder

Förvaltningen och skötseln ska vara inriktad på att förebygga och åtgärda skador och slitage på naturresevatets naturmiljöer samt störningar på arter. Åtgärder ska också vidtas för att förebygga och åtgärda skador och störningar som påverkar förutsättningarna till ett varierat och rikt friluftsliv i naturresevatet.

- Åtgärder får vidtas för att förebygga och åtgärda uppkomna skador och störningar på känsliga naturmiljöer och arter.
- Förebygga och åtgärda störningar mellan olika typer av friluftsaaktiviteter.
- Innan åtgärd bör skadans omfattning och om möjligt orsak kartläggas och ligga till grund för en plan för val av åtgärd. Genomförd åtgärd ska följas upp.

Vilken åtgärd som är lämpligast beror bland annat på skadans utbredning, orsak och naturtyp. Det kan handla om anordningar för kanalisering som leder och spänger samt zoner i tid och/eller rum. Det kan också vara aktuellt med förebyggande information och samverkan med verksamhetsutövare i området. Färd genom naturresevatet bör i första hand ske längs det väl utbyggda systemet av leder. Hänsyn ska tas till renskötselns förutsättningar. Länsstyrelsens möjlighet att enligt terrängkörningslagen tillfälligt stänga områden under känsliga perioder, t.ex. vår- och höstflytt, kvarstår.

Särskild vikt bör läggas vid att förebygga och åtgärda körskador och slitage från tramp på våtmarker och fjällhedarna samt störningar vid rovdjurens boplatser. Det är också viktigt att åtgärda eventuell påverkan på fiskfaunan och vattenkvaliteten samt säkerställa att det finns

tillgång till dricksvatten. Aktuella åtgärder kan vara bl.a. spänger och annan markförstärkning samt omlokalisering av leder och körstråk till mindre känsliga naturmiljöer samt säkerställa att det är goda sanitära förhållanden vid populära rast- och övernattningsplatser.

Det är viktigt att säkerställa att det inom naturreservatet långsiktigt finns områden utan ljus- och ljudstörningar. Inom ramen för bevarandet av reservatets naturmiljöer och arter kan vid behov åtgärder vidtas för att bevara och utveckla reservatets rika utbud av friluftsupplevelser och friluftaktiviteter, t.ex. separering av skid- och skoterleder. Det ska också finnas områden utan friluftsanläggningar.

5. Skötselområden natur

Södra Gardfjällets naturreservat är indelat i sex skötselområden, se bilaga 3. Indelning i skötselområden utgår från de övergripande naturtyperna, likartade livsmiljöer och arter, vilka åtgärder som ska genomföras samt metodik för uppföljning. Naturreservatet har en mycket större variation i naturmiljöer i den större skalan än vad som redovisas på skötselkartan. Stora områden med videbuskmarker ingår i skötselområdena fjällbjörkskog, våtmark och fjällhed samt vid sjöar och vattendrag. Angivna gränser och arealer ska därför inte ses som exakta.

Naturreservatets huvudsakliga skötselriktning är fri utveckling där de naturliga processerna tillåts fortgå ostört. Möjlighet finns att genomföra natur- och kulturvårdande skötsel av fjällängar och betesmarker samt att åtgärda hydrologiskt påverkade sjöar, vattendrag och våtmarker. Det är också möjligt att genomföra åtgärder för att bevara konkurrenskänsliga värdefulla arter, t.ex. att varsamt röja vid stränderna för jämtlandsmaskros och på rikkärr med kalkkärrsgrynsnäcka och otandad grynsnäcka.

Skötselområde	Huvudinriktning på skötsel	Skötselområde på kartan i bilaga 3	Areal (ha)
Stora rovdjuren	Nationella och regionala förvaltningsplaner. Bevara värdefulla strukturer och livsmiljöer.	-	Hela naturreservatet
Främmande arter	Rapportera, ta bort och följa upp	-	Hela naturreservatet
Barrskog	Fri utveckling	1	2 500
Fjällbjörkskog	Fri utveckling	2	15 400
Våtmark	Fri utveckling	3	3 550
Fjällhed och kalfjäll	Fri utveckling	4	15 633
Äng och betesmark	Möjlighet till hävd	5	3
Sjöar och vattendrag	Fri utveckling	6	1 800

Tabell med sammanfattning av skötselåtgärder per skötselområde natur.

Genomförda skötselåtgärder ska följas upp och vid behov genomförs kompletterande åtgärder så att bevarandemålen kan uppnås. En prioritering av Länsstyrelsens skötselinsatser måste alltid göras utifrån bl.a. gällande ekonomiska ramar, aktuella nationella och

regionala strategier och satsningar samt planerade och pågående insatser i länets övriga skyddade områden. Det är också viktigt att väga in t.ex. andra aktörers verksamheter och insatser, förändringar i naturtypers utbredning och arters populationer, besökarens aktiviteter, rörelsemönster och förväntningar, pågående slitage och andra störningar samt landskapsperspektivet.

För mer utförlig beskrivning av naturreservatets natur-, kulturmiljö- och friluftsvärden se också kapitel 3 samt för övriga verksamheters skötselansvar och skadeförebyggande åtgärder kapitel 7 - 8.

Förvaltning av stora rovdjur

De stora rovdjuren järv, lodjur, björn och kungsörn rör sig över stora områden och förvaltningen kan av den anledningen inte enbart ses inom förvaltningen av Södra Gardfjällets naturreservat. Inom reservatet finns gott om värdefulla livsmiljöer för de stora rovdjuren. Det finns bl.a. lämpliga platser för kungsörnens, järvens och lodjurens boplatser, så som klippphyllor, snörika sluttningar och blockrik mark. Kungsörnen placerar också gärna sitt bo i gamla, kraftiga tallar.

Syftet med förvaltningen av stora rovdjur anges i 1 § förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn. Förvaltningen sker enligt nationella riktlinjer med helhetssyn och aktiv rovdjursförvaltning i nära samverkan mellan berörda parter, bl.a. rennäringsen. Inom naturreservatet finns goda förutsättningar att långsiktigt bevara och utveckla värdefulla miljöer för de stora rovdjuren. Järv och lodjur föredrar generellt att vistas i kuperad, brant terräng med fjällbjörkskog, marker som är svårtillgängliga för människan. Det är särskilt viktigt att de stora rovdjurens boplatser lämnas ostörda under vårvintern.

Bevarandemål

- Naturreservatet ska utgöra en god livsmiljö för lodjur, järv, björn och kungsörn.

Skötselåtgärder

Förvaltningen av de stora rovdjuren ingår huvudsakligen inte i reservatets skötsel och förvaltning utan sker enligt särskilda nationella riktlinjer.

- Långsiktigt bevara för de stora rovdjuren värdefulla naturmiljöer och strukturer.
- Hänsyn till för de stora rovdjuren viktiga miljöer och boplatser ska tas vid genomförande av skötselåtgärder, t.ex. val av tidpunkt och färdväg, samt lokalisering av friluftsanläggningar.

Åtgärder mot främmande arter

Strax utanför reservatet växer vid byar, gårdar och vägar en rad kulturföljeslagare, som akleja, alsikeklöver, backskärvfrö, gulsporre, lomme, sibirisk vallmo och toppklocka. För samtliga skötselområden gäller att invasiva främmande arter som etablerar sig, t.ex. blomsterlupin, kan utgöra ett hot mot reservatets biologiska mångfald. I Södra Gardfjällets naturreservat lever många arter som är känsliga för konkurrens. Främmande arter eller fiskstammar kan bl.a. påverka artsammansättningen och variationen av arter genom ändrade konkurrensförhållanden eller smittspridning. Det kan även påverka den genetiska sammansättningen hos inhemska arter.

Bevarandemål

- För området främmande arter som utgör ett hot mot den naturliga biologiska mångfalden ska inte förekomma.

Skötselåtgärder

- Främmande arter som upptäcks i samband med tillsynsbesök eller andra arbeten i naturreservatet ska rapporteras och åtgärdas.
- Främmande arter ska tas bort från reservatet eller om det inte är möjligt ska utbredning och spridning begränsas.
- Initialt kan bestånd av blomsterlupin behöva åtgärdas.

Främmande arter ska rapporteras och åtgärdas enligt nationella och regionala riktlinjer. Om åtgärder för att ta bort främmande arter inte går att genomföra, t.ex. utifrån åtgärdens påverkan på reservatets värden eller artens spridningsmönster, ska detta noteras och följas upp. Se också kapitel 11.

Skötselområde 1, Barrskog med fri utveckling

Areal: 2 500 hektar

Skötselområdet består huvudsakligen av urskogsartad granskog med rikt lövinslag, gott om gamla träd och död ved. I skogarna förekommer flera hotade och rödlistade naturskogsarter. De hänglavsrika granskogarna utgör också en viktig födoresurs för renarna under våren. Större delen av skogarna har aldrig brukats men det finns mindre områden som är påverkade av äldre plockhuggning. Lokalt förekommer vedtäkt.

De fjällnära barrskogarna är känsliga för skogsbruk och hydrologisk påverkan, bland annat dränering genom dikning och körskador. Livsmiljöerna kan också påverkas negativt av frånvaro av naturlig dynamik och fragmentering till följd av t.ex. skogsbruk och skogsbilvägar. Brist på motsvarande skogar i närheten kan orsaka försvårad spridning av arter som är beroende av strukturer och livsmiljöer som finns under några få stadier av skogens utveckling.

Skogsrör och lappranunkel är utpekade Natura 2000-arter. Skogsrör förekommer i södra delen av reservatet, främst längs bäckar med fuktig barr- och blandskog med högrörstvegetation. Lappranunkel trivs i fuktig till våt skogsmark och videsnår med rörligt markvatten eller översilning. Lappranunkel är inte funnen i naturreservatet men någon mil öster om reservatet och det är inte omöjligt att det finns någon population i skötselområdet. Skogsrör och lappranunkel är båda skuggtåliga men känsliga för störningar på hydrologin. Nyetablering av skogsrör kan gynnas av måttligt markslitage i form av t.ex. tramp.

Taiga är en prioriterad naturtyp i EU:s art- och habitatdirektiv.

Bevarandemål

- Skötselområdet ska innehålla rikligt med naturskogsstrukturer som stående döda och döende träd, lågor i olika nedbrytningsstadier, skiktning samt spridning i ålder och diameter.
- Skogen ska präglas av intern dynamik med naturliga processer såsom trädens åldrande och döende, snö- och stormfällningar, insekters och svampars nedbrytning av ved samt

nyetablering av träd. Som en del i skogens naturliga utveckling kan dessa processer medföra att skötselområdet periodvis kan komma att få en förändrad karaktär.

- Skötselområdet ska präglas av naturlig hydrologi och naturliga grundvattennivåer som skapar markfuktighet och rörligt markvatten.
- Typiska arter knutna till fjällnära barrskogar i sen succession ska ha stabila eller ökande populationer.

Skötselåtgärder

- Fri utveckling där de naturliga processerna tillåts fortgå ostört.

Skogsbete betraktas inte som en negativ påverkansfaktor på skötselområdets naturtyper. Det ska vara möjligt att ta bort granar och tallar vid t.ex. restaurering av våtmarker, slåttermarker och värdefulla kulturmiljöer. Mindre uttag av ved för husbehov till på platsen befintliga kojor får förekomma.

Skötselområde 2, Fjällbjörkskog med fri utveckling

Areal: 15 400 hektar

Skötselområdet består av reservatets fjällbjörkskogar nedanför den subalpina zonen. Fjällbjörkskog är den vanligaste naturtypen i naturreservatet och utgör nästan 40 % av dess areal. Huvuddelen av fjällbjörkskogen utgörs av mossrik hedbjörkskog med blåbär, kråkbär och låga örter. I mer näringsrika och fuktiga delar av skötselområdet växer ängsbjörkskog med högrörter. Det finns också stora områden, främst i höglänta delar, med lavrik hedbjörkskog. Inom skötselområdet som markerats på kartan finns också gott om vidsträckta videbuskmarker bl.a. längs vattendragen och vid våtmarker.

Vidsträckta fjällbjörkskogar med små våtmarker i Valsjöns dalgång. Foto: Anna Hallmén.

Skötselområdet karaktäriseras av en mosaikstruktur med större eller mindre inslag av andra naturtyper insprängda i fjällbjörkskogen. Spritt finns t.ex. små våtmarker, videbuskmarker, vattendrag, fuktängar, blockmiljöer och högrötängar. Skötselområdet har en naturlig dynamik med laviner, stora vind-, snö- och temperaturväxlingar, översvämning, bete samt utbrott av insekter, främst utav fjällbjörkmätare. Naturliga populationscykler, t.ex. av smågnagare, ripor och insekter, är en förutsättning för många rovdjur och fåglar. Denna mosaik av naturtyper och livsmiljöer skapar värdefulla strukturer för skötselområdets arter, t.ex. brynmiljöer, områden med bar jord och öppna luckor.

Naturtypernas utbredning kan påverkas av förändrad hydrologi, t.ex. till följd av dikning eller avverkning i närområdet. Naturtyperna kan i områden med hög markfuktighet eller tunt jordtäckte påverkas av markslitage t.ex. från allt för intensivt tramp och körning med terrängfordon. Vegetationen inom skötselområdet är delvis påverkad av renbete. Fram till slutet på 1900-talet har också annat boskapsbete förekommit, se kapitel 3. Det mindre uttaget av husbehovs ved är idag inget hot mot naturtyperna.

Bevarandemål

- Skötselområdets fjällbjörkskogar ska innehålla rikligt med naturskogsstrukturer som stående döda och döende träd, lågor i olika nedbrytningsstadier samt spridning i ålder.
- Skötselområdets fjällbjörkskogar ska präglas av intern dynamik. Naturliga processer såsom trädens åldrande och döende, snö- och stormfällningar, insekter och svampars nedbrytning, översvämningar, ras och skred ska tillåtas fortgå ostört. Det kan medföra att området periodvis kan komma att få en förändrad karaktär.
- Skötselområdet ska präglas av naturlig hydrologi och naturliga grundvattennivåer som skapar markfuktighet och rörligt markvatten.
- Typiska arter knutna till fjällbjörkskogar ska ha stabila eller ökande populationer. Områden med mer intensivt bete kan finnas inom skötselområdet.

Skötselåtgärder

- Fri utveckling där de naturliga processerna tillåts fortgå ostört.

Bete betraktas inte som en negativ påverkansfaktor på skötselområdets naturtyper. Det ska vara möjligt att ta bort fjällbjörkar och videbuskar vid t.ex. restaurering av våtmarker, slåttermarker och värdefulla kulturmiljöer. Mindre uttag av ved för husbehov till på platsen befintliga kojor får förekomma.

Skötselområde 3, Våtmark med fri utveckling med möjlighet att gynna värdefull flora och fauna

Areal: 3 550 hektar

Skötselområdet omfattar alla våtmarker inom naturreservatet. Inom skötselområdet förekommer flera olika typer av våtmarker från fattigkärr till rikkärr av varierande storlek. De flesta av områdets våtmarker är små och ligger spridda i övriga naturtyper. På många ställen kommer markvattnet upp till markytan och det finns små källor, myrsjöar och gölar. Ständigt ytligt strömmande mineralrikt grundvatten medför att reservatet har flera rikkärr och sluttande källkärr med tydligt kalkgynnad flora och fauna. I skötselområdet ingår också videbuskmarker. Flera av skötselområdets våtmarker har tidigare slåtrats. Idag är myrarna viktiga för renskötseln som samlingsplatser och betesmarker för renarna.

Den karaktäristiska vegetationen och strukturerna är en förutsättning för många av arterna som har sina livsmiljöer på våtmarkerna. Det innebär att myrarna och kärren kan skadas av förändringar i hydrologin t.ex. dikning och dämning samt förändrad hydrokemi, t.ex. till följd av spridning av kalk och gödningsämnen samt näringsläckage från avverkningar på närliggande fastmark. Floran och faunan kan också påverkas upphörd hävd och minskat bete. På flera våtmarker märks en sentida ökad inväxning av viden, gran och fjällbjörk, bl.a. på Fjällmyran. I reservatet finns det våtmarker som är hydrologiskt påverkade av bl.a. körning med terrängfordon på barmark och upprepat tramp.

Inom skötselområdet förekommer de utpekade Natura 2000-arterna kalkkärrsgrynsnäcka och otandad grynsnäcka på de öppna rikkärren vid Gräsnäset.

Alpina översilningskärr och skogbevuxen myr är prioriterade naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Dubbelbeckasin, kalkkärrsgrynsnäcka och rikkärr omfattas av ÅGP. Fjällmyran (24G 0A01) har högsta naturvärdesklass (mycket högt naturvärde, klass 1) och myren vid Simaskalbäcken (23G 9B02) näst högsta naturvärdesklass (högt naturvärde, klass 2) i länets våtmarksinventering.

Bevarandemål

- Våtmarkernas struktur, funktion och typiska arter ska finnas kvar.
- Skötselområdet ska präglas av naturliga processer. Våtmarkerna ska ha en naturlig hydrologi och hydrokemi. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. De naturliga processerna såsom nederbörd, grundvattenflöden, återkommande översilning och översvämningar, ska få fortgå opåverkat av mänskliga ingrepp. Det ska inte tillkomma några avvattande eller tillrinnande diken.
- Särskilt värdefulla våtmarker som hyser hotade och skyddsvärda arter, t.ex. kalkkärrsgrynsnäcka, ska inte utsättas för igenväxning.
- De trädbevuxna våtmarkerna ska hysa träd i olika åldrar och dimensioner och en betydande andel ska utgöras av döende stående träd.
- Endast mindre delar av skötselområdets våtmarker får vara påverkade av slitage, från exempelvis tramp och terrängkörning.

Skötselåtgärder

- Huvudinriktningen är fri utveckling med intern dynamik.
- Naturvärdeshöjande åtgärder kan genomföras för att säkerställa livsmiljöer för skyddsvärda arter, t.ex. värdefulla orkidéer, kalkkärrsgrynsnäcka och otandad grynsnäcka.
- Hydrologiskt påverkade våtmarker kan restaureras för att därefter lämnas för fri utveckling. Träd som kommit upp till följd av dikningar får avverkas.

Naturvärdeshöjande åtgärder för att säkerställa skötselområdets förekomst av skyddsvärda arter kan t.ex. vara att varsamt ta bort träd och viden för att motverka igenväxning och förbuskning samt slåtter och bete. Aktuella åtgärder vid hydrologisk återställning kan t.ex. vara att lägga igen diken och återmeandring av vattendrag. Vid genomförande av åtgärder ska stor hänsyn tas till att bevara en gynnsam markstruktur och hydrologi. Se också kapitel 4 för åtgärder mot slitage och andra störningar.

Skötselområde 4, Fjällhed och kalfjäll med fri utveckling

Areal: 15 633 hektar

Skötselområdet består av ris- och gräshedar ovanför trädgränsen samt kalfjäll med moss- och lavvegetation, vilka tillsammans utgör cirka 40 % av reservatets areal. Videbuskmarker ovan trädgränsen ingår i skötselområdet. På fjällhedarna och kalfjällsområdena är jordtäcket mycket tunt, klimatet tufft och vegetationsperioden kort. Arternas behov av vatten samt förmåga att anpassa sig till lokalklimatet återspeglas i utbredningen av

skötselområdets naturtyper. På flera platser ligger snölegor kvar långt in på sommaren och ger lokalt upphov till en mer artrik flora.

Spritt inom skötselområdet finns mer eller mindre bar mineraljord i form av vindblottor, branta klippväggar, rasbranter och blocksänkor. Inom skötselområdet finns delar med mer kalkgynnad flora, t.ex. Grönfjället. Det finns också flera områden med arter som kan växa på serpentenberggrund, bl.a. vid Rödberget och Kroenenåelkie. En rad typiska fjällfåglar häckar inom skötselområdet. Fjällbranterna är viktiga boplatser för flera av reservatets skyddsvärda fåglar och djur.

En opåverkad hydrologi spelar stor roll för att upprätthålla vegetationen. Det är också värdefullt att naturliga processer, som ras, skred, laviner m.m. tillåts fortgå ostört och bilda nya habitat för växter och djur. Fjällhedarna och kalfjällsområdena är känsliga för olika former av slitage. Mark- och vegetationsskador på fjällhedarna kan kvarstå under lång tid eftersom vegetationen har låg produktivitet och låg resiliens (återhämningsförmåga).

Gräshedarna är ett värdefullt sommarbete för renarna som sommartid söker sig till öppna fjällhedarna för att undkomma insekter. Renbete är inom skötselområdet sedan lång tid en del av naturtyperna, som bland annat håller nere igenväxningstakten av buskar och ris. Alltför intensivt renbete kan i känsliga miljöer orsaka tramp- och betesskador.

Bevarandemål

- Skötselområdet ska präglas av naturliga processer med de strukturer och artsamhällen som hör till naturtyperna.
- Typiska arter ska ha stabila eller ökande populationer inom området.
- Fjällhedarna ska ha en naturlig hydrologi och naturliga grundvattenflöden som skapar markfuktighet och rörligt yt- och markvatten.
- Endast mindre delar av skötselområdets fjällhedar och kalfjäll får vara påverkade av slitage och andra störningar.

Skötselåtgärder

- Fri utveckling där de naturliga processerna tillåts fortgå ostört.

För åtgärder mot slitage och andra störningar se kapitel 4.

Skötselområde 5, Fjällängar och betesmarker med möjlighet till hävd

Areal: 3 hektar

Skötselområdet består av de öppna markerna och lövängarna vid Klitvallen och Silisens samevisten samt Virisholmen. Samtidigt är hela Södra Gardfjället ett kulturlandskap där renbete och traditionellt samiskt nyttjande har pågått under mycket lång tid. Det innebär att det inom naturreservatet finns fler områden med naturvärden som för bevarandet av den biologiska mångfalden är beroende av fortsatt hävd, t.ex. gamla renvallar, nedlagda nybyggen och öppna marker vid fiske- och renvaktarstugor. Dessa områden är spridda i naturreservatet och har inte markerats på skötselplanekartan. En inventering skulle behöva utföras för bedömning av de hävdade markernas natur- och kulturhistoriska värden samt för att fastställa eventuellt skötselbehov.

Utdrag ur avvittringskartan från 1921. Bosättningen norr om Gransjön bestod av ett hus, ladugård, nio lador och inägomark. I fjällbjörkskogen kan man ännu se det öppna gräsklädda gårdstunet med rester av husgrunder.

Silisens och Klitvallens samevisten är värdefulla kulturmiljöer med långvarig hävd och intressant kulturhistoria. Samevistena rustades i slutet av 1990-talet. Vid samevistena röjdes också ett par renvallar i fjällbjörkskogen. Videbuskar och fjällbjörkar har börjat vandra in från ytterkanterna. På Virisholmen hålls ännu markerna närmast byggnaderna öppna. Miljöerna med byggnader och ängar är ett viktigt inslag i landskapsbilden och för förståelsen av fjällens kulturhistoria. I skogarna kring bl.a. Kittelfjäll, Henriksfjäll, Grönfjäll, Matsdal och Kanan har kreatursbete pågått långt in på 1900-talet. Lövtäkt i fjällbjörkskogen gav förr viktigt vinterfoder. Det kulturpräglade fjällskapet är också betydelsefullt för friluftslivet. För att natur- och friluftsvärdena ska bestå behövs en fortsatt skötsel i form av slåtter och bete.

Bevarandemål

- Huvudinriktningen för skötseln av skötselområdets slåtter- och betesmarker är att bevara den hävdgynnade floran och faunan liksom deras kulturhistoriska sammanhang.
- Hävden ska främja hävdgynnade arter.
- På ängarna finns typiska kärlväxter, marksvampar och insekter.
- Områdena ska präglas av naturlig hydrologi och naturliga grundvattennivåer.

Skötselåtgärder

- Initialt bör en natur- och kulturhistorisk inventering genomföras på ett representativt urval av reservatets tidigare hävdade marker för att fastställa deras nuvarande status för prioritering av skötselinsatser.
- De öppna markerna kring Silisens och Klitvallens samevisten ska vårdas och skötas så att deras kulturhistoriska värden bevaras och synliggörs.

Södra Gardfjällets naturreservat är ett samiskt kulturlandskap med pågående renbete och i övrigt aktiv renskötsel. Spritt i reservatet finns också övergivna samevisten, renvallar och nybyggen där hävdgynnad flora och fauna dröjer sig kvar. Naturreservatets kulturpräglade landskap berikar också områdets upplevelsevärden. Vid en natur- och kulturinventering kan vegetationen liksom berättelser, äldre namn på fjäll och myrar samt kunskap om landskapets nyttjande i såväl nutid som äldre tider ge värdefull vägledning.

Natur- och kulturvårdande åtgärder på reservatets värdefulla ängsmarker kan vara slåtter, glesa ut trädbestånd, röja bort vide, hamla och liknande åtgärder. Överblivet hö och röjningsavfall som tas bort från de öppna ytorna får läggas utanför ängarna eller brännas på ängsmarken. För att undvika gödslingsseffekt bör om möjligt fasta platser användas. Det ska inte förekomma någon tillförsel av konstgödsel eller insådd av främmande arter, t.ex.

gräs- och ängsväxtfrö. Mulbete liksom röjning i lämpliga intervaller kan vara en temporär lösning för att undvika total ohävd och bör i så fall följas upp. De hävdade markerna vid Silisens sameviste sköts av Vilhelmina norra sameby. Klitvallens sameviste sköts sporadiskt av intresserade närboende. Virisholmen var tidigare en fjällägenhet och byggnaderna är idag i privat ägo på statens mark. Vid behov ska skötseln kunna genomföras av Länsstyrelsen. Våtslättermarker, t.ex. myrar och översilningsmarker längs vattendrag, ingår framförallt i skötselområde 3 och 6.

Närmast byar och samevisten har förutom renar tidigare får, getter och kor betat. För att bevara den betespräglade floran och faunan i fjällbjörkskogen, kan förutom bete t.ex. röjning av viden, avverkning av enstaka löv- och barrträd och hamling av björkar genomföras. Denna skötsel sker i första hand utanför naturreservatets förvaltning.

För att synliggöra för friluftslivet intressanta fornlämningar och kulturmiljöer ska röjning även kunna utföras på och omkring kulturhistoriska byggnader och lämningar i anslutning till de öppna markerna, exempelvis stalotomter, kåtalämningar, bodar, klabbgårdor och övergivna nybyggen. Se också kapitel 3 och 6.

Skötselområde 6, Sjöar och vattendrag med fri utveckling

Areal: 1 800 hektar

I skötselområdet ingår alla reservatets sjöar och vattendrag. Det finns cirka 420 km åar och bäckar som ringlar sig genom naturreservatet med små forsar och sel. Vattenkvaliteten är bra och i stort sett opåverkad av mänskliga aktiviteter, t.ex. dikning. Reservatets sjöar och vattendrag har ursprungliga stammar av öring och röding. Det finns också naturligt fisktomma sjöar och tjärnar.

Naturliga vattenståndsvariationer skapar värdefulla livsmiljöer för växter och djur. Strandvegetationen karaktäriseras av örter och vedartade växter som gynnas av störning. Vid Borkasjön växer t.ex. den kalkgynnade och konkurrenssvaga jämtlandsmaskrosen. Den behöver någorlunda regelbundna störningar som skapar nya blottor i vegetationen där fröna kan gro. Längs Vojmån växer den i flera olika fuktiga miljöer, allt från glest bevuxna, steniga och grusiga stränder till små strandängar och finsediment där mer högvuxen vegetation nöts bort av vattenståndsvariationerna och isskavning. Jämtlandsmaskrosen är samtidigt mycket känslig för vattenreglering. Kring Vojmån förekommer också utter. Reservatets vattendrag och små sjöar är också viktiga livsmiljöer för flera skyddsvärda fåglar.

Reglering av vattendrag och dikning i tillrinningsområdet kan påverka de naturliga vattenståndsfluktuationerna. Skogsbruk i tillrinningsområdet kan orsaka ökad belastning av humusämnen, grumling och igenslamning av bottenvegetation och grunda bottnar. Reservatets höga vattenkvalité kan försämrats av bl.a. antropogen belastning av närsalter, miljögifter och grumlande ämnen.

Artsammansättningen i reservatets sjöar och vattendrag kan påverkas av bl.a. inplantering av främmande arter och stammar, fiskodling samt fiskeutsättningar. Det är enligt reservatsföreskrifterna förbjudet att bedriva akvakultur samt att plantera in ej inhemska fiskarter, som t.ex. regnbåge och kanadaröding. Det är också förbjudet att plantera in inhemska fiskarter, som t.ex. öring och röding, om de inte sedan tidigare förekommer naturligt i sjön och vattendraget. Det är särskilt viktigt att reservatets naturligt fisktomma sjöar inte påverkas.

Större delen av reservatet ligger inom Ångermanälvens och Vapstälvens avrinningsområden. Vijriegieles nordslutning samt östslutningarna av Gealta och Gealtangietjie tillhör Umeälvens avrinningsområde. Vojmån har sina källflöden i Norge medan Vapstälven rinner västerut in i Norge. Vapstälven och Övre Vojmån, uppströms Vojmsjön, är skyddade mot ytterligare vattenkraftutbyggnad enligt 4 kap. 6 § miljöbalken. Det finns inga dammar inom skötselområdet.

Naturresevatets sjöar och vattendrag har i arbetet med EU:s vattendirektiv getts hög ekologisk status med naturliga livsmiljöer och artsammansättning. Bäckarna i nordöst som avvattnas mot Matsdalsån och Dalsån har bedömts uppfylla klassen under, god ekologisk status, p.g.a. de har vandringshinder nedströms naturresevatet. Vattenkemin är opåverkad inom hela naturresevatet. I likhet med länets övriga sjöar av vattendrag finns viss påverkan av långväga luftföroreningar som kvicksilverföreningar och bromerade difenyletrar.

Områdets alpina vattendrag och myrsjöar är utpekade som Natura 2000 naturtyp. Utter och jämtlandsmaskros omfattas av ÅGP.

Sjön Virisen och Vojmån med sjöarna Nedre Fättjarn och Borkasjön har inom arbetet med miljömålet Levande sjöar och vattendrag pekats ut som nationellt särskilt värdefulla naturmiljöer. Flera av vattendragen i norra delen av reservatet, t.ex. Matsdalsån, avvattnas till Dalsån, som också är ett nationellt särskilt värdefullt vatten. Vapstälvens vattensystem och Vojmån är också utpekade som nationellt särskilt värdefulla miljöer för fisk och fiske.

I nordväst ingår delar av riksintresset för naturvård Virisen (NRO24009) och vid Fjällmyran norr om Matsdal delar av Skansån – Dalsån (NRO24010).

De öppna vattenområdena i Nedre Fättjarn, Borkasjön och Virisen ingår i reservatet av avgränsningstekniska skäl.

Bevarandemål

- Skötselområdets sjöar och vattendrag ska ha en naturlig hydrologi och vattenkemi.
- Skötselområdets sjöar och vattendrag ska präglas av naturliga processer med de strukturer och artsamhällen som hör till naturtyperna.
- Vattenkvaliteten ska vara god utan påverkan av mänskliga faktorer t.ex. övergödande, försurande och grumlande ämnen. Det ska inte förekomma gödsling, kalkning, dikning eller inplantering av främmande arter eller utsättning av främmande fiskstammar inom skötselområdet.
- Vattenlevande organismer ska ha fria vandringsvägar.
- Skötselområdets fisktomma sjöar ska bevaras.
- Typiska arter ska ha stabila eller ökande populationer inom området. Den typiska strandvegetationen ska finnas kvar.
- Stränder och strandvegetation ska präglas av naturliga processer där naturliga erosions- och ackumulationsprocesser ska tillåtas fortgå ostört och forma strukturer och livsmiljöer.

Skötselåtgärder

- Den övergripande förvaltningsinriktningen är fri utveckling där de naturliga processerna tillåts fortgå ostört.

- Det ska vara möjligt att restaurera sjöar och vattendrag med påverkad hydrologi eller artsammansättning för att därefter lämna dem för fri utveckling.
- Det ska vara möjligt att genomföra skötselåtgärder för att främja skyddsvärda arter, t.ex. jämtlandsmaskros.

Reservatets sjöar och vattendrag har överlag naturliga flödesregimer med variationer i flöden, ras och isskavning. Enstaka naturvärdeshöjande åtgärder kan krävas för att återskapa naturliga flöden, etablera lekområden för fisk eller ta bort vandringshinder. Vid röjning för att gynna konkurrenskänsliga skyddsvärda arter, t.ex. jämtlandsmaskros, ska stor hänsyn tas till andra arter som är beroende av kantzonernas vegetation för bl.a. skugga, skydd och produktion av död ved i vatten. Åtgärder får också vid behov genomföras för att säkerställa bevarandet av fisktomma sjöar.

6. Skötsel för friluftslivet

Friluftslivets förutsättningar

Fjällandskapets naturmiljöer och arter, vackra vyer, möjligheter till lugn och ro, historiska spår, aktiva närings- och turistverksamhet samt tillgänglighet med friluftsanordningar är alla viktiga delar för naturreservatets friluftsupplevelser och aktiviteter. Södra Gardfjällets naturreservat är ett populärt område för olika former av friluftsliv året runt bland annat vandring, terrängcykling, turåkning och utförsåkning på skidor, skoteråkning längs leder, övernattnings/tältning, naturstudier, svamp- och bärplockning. Naturreservatet nyttjas också för arrangerade turer och aktiviteter, t.ex. guide skid-, fiske och jakturer, helikopterlyft och skoteruthyrning.

Naturreservatet erbjuder många storslagna scenerier och intressanta besöksmål. Inom reservatet finns åtta områden med höga attraktionsvärden som kan nås via reservatets leder och stigar:

1. **Silisen och Valfjället.** Särskilt goda förutsättningar att ta del av reservatets långa samiska historia och traditioner. Silisens sameviste och gott om fornlämningar. Milsvidd utsikt från Valfjällets långsträckta topp.
2. **Fågelfjället.** Dalgång med utpräglad vildmarkskänsla. Populärt utflyktsmål vintertid för solgropar och skidåkning på Fågelfjällets sluttning.
3. **Kittelfjället.** Vackra vyer över naturreservatets fjällmassiv och intilliggande Marsfjällets naturreservat. Lifter med skidåkning i ravinerna.
4. **Grantonskalet.** Lättillgänglig dalgång med vackra utblickar mot Voymådalen och kringliggande fjälltoppar. Slingrande Grantonsbäcken med vackra fjällväxter. Inre delarna i stort sett fria från ljus- och ljudstörningar. Möjligheter till toppturer året runt.
5. **Klitvallen.** Lättillgängligt område med rastskydd, sameviste och vacker utsikt mot Klippfjällets toppar och Voymådalen.
6. **Bullerbäckens dalgång.** Rikt förgrenat delta i fjällbjörkskogen. Flera kilometer långt vattenfall som avslutas i en kajon med jättegrytor. Rödberget med serpentinoleranta arter bl.a. lapsk alpros.

7. **Gransjön och Matsdalsåns dalgång.** Populärt skoterstråk men väl värt besök året om med bl.a. meandrande Matsdalsån och branta fjäll. Fina fiskevatten med statens fiskekort.
8. **Vaellientjahke.** Storslagen vy mot Matsdalsåns dalgång samt Södra och Norra Gardfjällsmassiven.

Naturresevatets många toppar och leder bjuder på vacker utsikt över fjällandskapet. Utsikt från Valfjället mot Silisen. Foto: Lena Lundevaller, 2016.

Det finns flera statliga och kommunala sommar- och vinterleder för färd genom naturreservatet i nord - sydlig och öst - västlig riktning samt till reservatets besöksmål, upplåtta fiskevatten, jakt och fiskekojor. Reservatets fjälleder ansluter till leder från närliggande samhällen och byar. I reservatet finns det också goda möjligheter till fina naturupplevelser utan ljus- och ljudstörningar. Delar av reservatet är mer otillgängliga med vidsträckta täta vide-snår och branta fjäll.

Inom hela naturreservatet bedrivs renskötsel. Södra Gardfjällsområdet är ett viktigt betes- och kalvningsland vår – höst. Det finns gott om fornlämningar och kulturhistoriskt intressanta platser. En viktig del av områdets kulturhistoria är berättelser och historier om platser liksom den traditionella kunskapen om och nyttjandet av naturreservatets naturmiljöer, växter och djur. Detta kan förstärka friluftsupplevelsen samt bidra till förståelsen för landskapets utveckling och nyttjande idag och i äldre tider.

Besökarens friluftsupplevelse kan påverkas av övriga besökarens aktiviteter, egen erfarenhet samt förväntningar på naturupplevelser och grad av tillgänglighet i naturreservatet. För att Södra Gardfjällets höga friluftsvärden ska bestå långsiktigt måste besökare visa hänsyn till varandra, renskötseln, djur och natur.

Inom Södra Gardfjällets naturreservat förekommer flera naturtyper och arter som är känsliga för slitage och andra störningar. Upprepat tramp, körning med terrängfordon och terrängcykling kan orsaka erosion och förändrad hydrologi. Klättring, offpiståkning o.dyl. på de branta fjällsidorna kan framkalla ras och laviner. Andra störningar kan vara föroreningar, skräp och buller samt oförsiktigt beteende under känsliga perioder, t.ex. häckning.

Naturreservatets upplevelsevärden kan reduceras av exempelvis försämrade landskapsbild, ljud- och ljusstörningar samt försvårade åtkomst till för friluftslivet intressanta platser, genom t.ex. stängsel. Försämrade dricksvattenkvalité, samt störningar på djur- och fågellivet eller lekrområden för fisk är andra exempel som kan påverka reservatets friluftsvärden.

Tillgängligheten till naturreservatet och dess betydelse för friluftsliv påverkas också av olika omvärldsfaktorer som inte ingår i reservatsförvaltningen och skötseln, bl.a. möjligheter till resande, fritidstrender, standard på vägar och kollektivtrafik, utbud av övernattningsmöjligheter och annan service i närområdet. För att bevara och utveckla upplevelsevärdena samt ett långsiktigt hållbart nyttjande av reservatet för olika friluftaktiviteter krävs samverkan mellan olika aktörer, t.ex. Länsstyrelse, kommun, lokala natur- och friluftsföreningar och företag, fjällsäkerhetskommittéer, rennäring och turistorganisationer.

Se också kapitel 3, 4, 7 och 8 samt bilaga 4.

Mål för friluftslivet

- Naturreservatet ska vara tillgängligt för vildmarkspräglade naturupplevelser, rekreation, friluftaktiviteter och naturstudier utifrån befintliga förutsättningar.
- Den natur- och kulturvårdande förvaltningen och skötseln inom Södra Gardfjällets naturreservat bevarar och berikar upplevelsevärdena. Det ska inom delar av naturreservatet finnas möjligt att uppleva stillhet och låg ljudnivå.
- Friluftsliv ska ske med stor hänsyn till natur- och kulturvärdena samt renskötseln. Färd genom naturreservatet sker huvudsakligen längs leder.
- Det ska på olika sätt vara möjligt att få information om naturreservatets upplevelsevärden inför och under besök i området. Informationen om naturreservatet ska underlätta för besökare att uppleva området samt förhöja upplevelsen av besöket. Informationen ska också bidra till att reservatets syfte att bevara naturtyper och arter uppnås.

Åtgärder för friluftslivet

Övergripande inriktningen på åtgärder för friluftslivet:

- Intressanta naturtyper, geologiska miljöer, arter och kulturmiljöer bevaras och sköts så att naturreservatet kan erbjuda ett varierat utbud av natur- och friluftsmiljöer för olika former av vildmarkspräglade naturupplevelser och friluftaktiviteter.
- Friluftsanordningar och information vägleder besökare till intressanta besöksmål och friluftaktiviteter.
- Anläggningar och information om besöksmål har en kanaliseringseffekt i syfte att erhålla en långsiktig samexistens mellan friluftsliv, upplevelsevärden, biologisk mångfald och renskötsel.

Platser för information och andra anordningar för friluftslivet redovisas i bilaga 4. Närheten till Marsfjällets naturreservat och flera andra skyddade områden ger goda förutsättningar att samordna skötsel och information för ett rikt och varierat friluftsliv i området.

För att bevara naturreservatets höga friluftsvärden är det viktigt att slitage och andra störningar på natur- och kulturmiljöer undviks. Åtgärder för att förebygga och åtgärda slitage och andra störningar redovisas i kapitel 4. Besökare ska visa hänsyn till varandra vid genomförande av olika friluftaktiviteter. Det är angeläget att undvika störningar under förrenskötseln känsliga perioder, t.ex. kalvning, vår- och höstflytt. Besökare ska visa stor hänsyn till renar och boplatser, exempelvis vid val av färdväg och eventuell övernattningsplats. Hundar ska hållas under uppsikt.

Planerade skötselåtgärder:

- Anlägga en entré vid Kittelfjäll.
- Anlägga parkering vid reservatets entré i Kittelfjäll, i Grönfjäll och i Södra Matsdal. Underhåll av parkeringar vid leder.
- Sätta upp och underhålla informationstavlor vid naturreservatets parkeringar och leder.
- Anlägga och underhålla en rastplats med vindskydd vid Kroenejenvaellie.
- Restaurera och underhålla vandringsled och grillplats vid Bullerfallet.
- Sätta upp och underhålla varningsskyltar. Initialt om stup samt risken att halka vid Bullerfallet men vid behov också vid andra populära besöksmål.
- Information om naturreservatet på Länsstyrelsens webb, appar och andra tekniska lösningar i lämplig omfattning.

Dessutom ska följande åtgärder vara möjliga att utföra inom förvaltningen av reservatet utifrån behov samt tillgängliga resurser och prioriteringar i jämförelse med andra naturreservat i länet.

- Fortlöpande underhåll av vandrings- och skidleder.
- Producera och tillhandahålla mer tematisk information vid intressanta besöksmål, t.ex. om naturtyper, arter och kulturmiljöer.
- Anlägga och underhålla dass,
- Anläggande och underhåll av nya leder och rastplatser.

Samråd mellan Länsstyrelsen och berörd sameby ska genomföras innan uppförande av större byggnationer, t.ex. nya rastskydd och stugor. Båda parter ska kunna ta initiativ till samråd.

Uppföljningen av naturtyper och arter samt friluftslivets utveckling i naturreservatet kan bidra med värdefull information om behov av nya anordningar och andra åtgärder, se kapitel 11.

Entréer, information och parkeringar

Naturreservatets entré och parkeringar är naturliga startpunkter till reservatets främsta besöksmål. De bör vara tillgängliga året runt.

Reservatets huvudentré ska finnas vid Kittelfjäll med möjlighet att nå reservatets ledssystem året om. Entrén ska upplevas som en välkomnande samlingsplats för information om områdets naturreservat. Den ska vara utformad med ett helhetsperspektiv med avseende på tillgänglighet för så många som möjligt. I anslutning till entrén ska det finnas ett rastbord. Övriga entréer vid ledstarterna kan ha en enklare utformning med parkering och information. Initialt ska informationsplatser med parkeringar iordningsställas i Matsdal, Grönfjäll och Södra Matsdal. Vid Kanan, Matsdalsvägen (ledstart till Klitvallens rastskydd) och Fättjaur finns det parkeringsplatser. Naturreservatets parkeringar och informationsplatser kan med fördel samordnas med parkeringar och information för de statliga och kommunala fjällederna samt upplåtet fiske och småviltjakt på statens mark. Informationsplatserna ska vara väl underhållna och kunna utvecklas vidare beroende på lokala initiativ och rennäringens förutsättningar.

Informationen om besöksmål och övriga anläggningar ska vägleda besökare att färdas längs lederna. Informationsskyltarna ska vara utformade i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar och väl underhållna. Det ska på skyltarna finnas en karta över naturreservatet, föreskrifter för allmänheten och en kort beskrivning av naturmiljöer och besöksmål. Det ska också finnas information om fjällsäkerhet och behovet att visa hänsyn till renskötselns förutsättningar. Informationen kan också handla om att det ibland är nödvändigt att vada över vattendrag och andra risker som höga vattenflöden, laviner och stup. Varningsskylt för stup och halkrisk ska sättas upp vid Bullerfallet. Vid behov kan information och åtgärder genomföras på fler platser för att förebygga olyckor. Information om Södra Gardfjällets naturreservat ska också finnas på Länsstyrelsens webb, via appar och andra tekniska lösningar utifrån tillgängliga resurser och prioriteringar tillsammans med information om andra naturreservat i länet.

Leder och friluftsanordningar

De statliga och kommunala fjällederna vägleder besökare genom naturreservatet, se kapitel 7. Till några av reservatets besöksmål finns stigar, som till stor del går utanför naturreservatet, och som sköts av andra aktörer, se kapitel 7 – 8.

Färd i reservatet bör i första hand ske längs de markerade lederna och stigarna för att inte påverka renskötseln, skada det ömtåliga marktäcket samt störa fågel- och djurlivet.

Initialt anläggs en rastplats med vindskydd vid Kroenejenvaellie och grillplatsen vid Bullerfallet renoveras. Beroende på friluftslivets utveckling ska det om behov uppstår vara möjligt att anlägga fler informationspunkter och anordningar för friluftslivet på lämpliga platser under förutsättning att det går att genomföra med hänsyn till bevarandet av naturmiljöer och arter samt renskötselns behov och förutsättningar.

Södra Gardfjällets naturreservats storlek innebär att det finns potential att stärka möjligheterna till mer vildmarkspräglade naturupplevelser utan besöksanordningar och antropogena ljud- och ljusstörningar. Frånvaron av bilvägar inom reservatet samtidigt som det finns ett väl utvecklat ledsystem samt vägar och service i närområdet gör att det finns relativt lättillgängliga områden för bl.a. rofyllda vandringar och skidturer, naturfotografering och stjärnskådning. Det ska t.ex. vara möjligt att utveckla Grantonsskalet som besöksmål för rofyllda naturupplevelser med väl underhållna anordningar.

Andra intressanta besöksmål som idag sköts av andra aktörer är bl.a. Klitvallen, Silisen och Storknoppen, se kapitel 7. Vid behov ska skötseln av reservatets besöksmål kunna genomföras av reservatsförvaltningen.

Förebyggande åtgärder

Om besökare påverkar reservatets upplevelsevärden eller värdefulla naturmiljöer och arter, t.ex. genom nedskräpning, slitage och andra störningar, finns möjlighet att genomföra lämpliga åtgärder för att minska påverkan. Det kan t.ex. röra sig om markskador och föroreningar vid populära besöksmål och lägerplatser samt störningar under vårvintern vid lämpliga platser för häckande fåglar och rovdjurens boplatser. Vid behov kan åtgärder vidtas för att undvika störningar mellan olika friluftaktiviteter. Den goda vattenkvaliteten är en grundförutsättning för flera av reservatets friluftaktiviteter bl.a. tältning och fiske. Det innebär att det är viktigt att åtgärda eventuell påverkan på vattenkvaliteten och säkerställa att det finns tillgång till dricksvatten och goda sanitära förhållanden vid populära rast- och

övernattningsplatser. Exempelvis kan dessa vid behov anläggas vid parkeringar, ledstarter och populära besöksmål. Se också kapitel 4 och 11.

7. Övriga anläggningar

I naturreservatet finns anläggningar och verksamheter där andra aktörer än Länsstyrelsen är huvudman och ansvarar för skötseln, t.ex. renskötselns anläggningar. Att friluftsjakt och anordningar för friluftslivet nämns i skötselplanen betyder inte att de ingår i naturreservatets förvaltning. Befintliga anläggningar och upplåtna byggnader får finnas kvar så länge de hålls i ett vårdat skick. De är inte undantagna från tillståndsplikt eller samråd enligt annan lagstiftning. För ombyggnationer, förändrat läge eller nyttjande samt nya anläggningar krävs tillstånd enligt reservatets föreskrifter.

Brukandet av naturen har haft en lågintensiv karaktär med låg grad av påverkan från modernt skogsbruk och andra exploateringar. Renskötsel med binärningar förekommer sedan långtid och är en naturlig del i områdets helhetsvärden och betydelsefull för landskapets utseende och funktion. Se också kapitel 8.

Fjälleder

Närheten till vägar och det väl utbyggda ledsystemet gör att naturreservatet året runt kan bjuda på många fina naturupplevelser. För ett långsiktigt hållbart bevarande av naturreservatets många natur- och friluftsvärden bör färd i första hand ske längs de markerade lederna. Vid färd från tidig vår till sen höst utanför fjällederna ska särskilt stor hänsyn tas till djur och natur, renar och bosättningar, t.ex. vid val av färdväg och eventuell övernattningsplats samt att känsliga perioder undviks. Färd över is sker på egen risk. Körning med motorfordon i terrängen på barmark är förbjudet enligt terrängkörningslagen (1975:1313). Vissa elcyklar, segways, hoverboards, elskotrar och liknande elfordon räknas som motorfordon enligt lagen om vägtrafikdefinitioner (2001:559) och är därmed förbjudna att framföras på barmark i terrängen.

Statliga vandrings- och skidleder

Inom Södra Gardfjällets naturreservat finns sju statliga fjälleder för friluftslivets behov, karta i bilaga 4. Sedan mitten av 1980-talet förvaltas lederna av Länsstyrelsen på uppdrag av Naturvårdsverket. Det finns ingen statlig skoterled inom reservatet. Lederna 27 och 28 är statlig vinterled endast en del av totala ledsträckan.

Sträckning	Lednummer	Typ inom naturreservatet
Forsmark-Matsdal-Grönfjäll-Henriksfjäll	AC27	S,V
Kanan-Virisen-Gänssjö	AC28	S,V
Granån-Fättjaur	AC30	S,V
Virisen-Silisen	AC31	V
Fättjaur-Grönfjäll	AC35	S,V
Grönfjäll-Kittelfjäll	AC44	S,V
Klitvallsbäcken- Klitvallen	AC45	S

Tabell med sammanställning av statliga fjälleder. S=Sommarled/Vandringsled och V=Vinterled/Skidled. Det finns inga statliga skoterleder inom naturreservatet.

Flera av lederna har samma sträckning för vandrare, skid- och skoteråkare. Lederna är markerade i terrängen enligt Naturvårdsverkets anvisningar och har broar, spänger och vid ledstarterna parkering och information. De statliga fjällederna är främst anlagda för vandring och skidåkning. Vid t.ex. terrängcykling och ridning har därför vandrare företräde. Skoterförare ska visa hänsyn till skidåkare och andra aktiviteter.

Kommunala skoterleder

Vilhelmina kommun antog i början av 2000-talet en plan för allmänna skoterleder inom kommunen. Lederna ska vara markerade i terrängen enligt Naturvårdsverkets riktlinjer. Skoterlederna sköts av Vilhelminabygdens skoterorganisation (VBS), karta i bilaga 4. Verksamheten finansieras av Vilhelmina kommun, frivillig ledavgift och försäljning av skoterledskarta. Genom att de som använder skoterlederna köper ledkort och karta kan lederna hållas i gott skick. Skidåkare och hundspann har företräde i spåren.

Det s.k. Majförbudet⁵ inträder 5 maj, varefter skoterkörning, med undantag för bl.a. rennäringens behov, endast är tillåten på Virisens, Nedre Fättjarns och Borkasjöns isar (24FS 2014:26). Majförbudet har funnits sedan 1978, främst i syfte att säkerställa att skoterkörning varje vårvinter upphör vid tidpunkten för renarnas ankomst och kalvning inom året-runtmarkerna. För att minska påverkan på renskötseln eller olägenheter ur naturvårdssynpunkt kan kommunen, och i de fall det berör flera kommuner Länsstyrelsen, med stöd av 3 § terrängkörningslagen, besluta om tillfälliga skoterförbud.

Rennäringens anläggningar

I reservatet finns flera anläggningar som tillhör Vapsten och Vilhelmina norra samebyar, t.ex. byskiljande renstängsel, rengården, renvaktarstugor och båthus. På Fjällmyran finns en stor renskiljningsanläggning. Förutom de statliga och kommunala lederna för friluftslivets behov finns flera stigar och fyrhjulingsvägar som används av samebyarna t.ex. från Kanan till Farroken. Vid Silisen och Klitvallens samevisten finns restaurerade renbetesvalar som också är värdefulla ur ett kulturhistoriskt perspektiv och intressanta besöksmål. Se också kapitel 3 och 4.

Rennäringens anläggningar ska även fortsättningsvis kunna nyttjas av samebyarna. Vilhelmina norra och Vapstens samebyar tog i början av 2000-talet tillsammans med Länsstyrelsen fram markanvändningsredovisningar med bl.a. flyttleder, svåra passager och anläggningar. Under 2000-talet har Vilhelmina norra sameby fördjupat och kompletterat informationen, bl.a. med renarnas rörelsemönster och betesval från GPS på ren samt kartläggning av betesresurser. Informationen finns sammanställd i Renbruksplan och kartverket RenGIS. Vilhelmina norra sameby har också beviljats medel av Länsstyrelsen till terrängkörningsplan för barmarkskörning och konkreta markförstärkningsåtgärder av basleder för att förhindra skador på bl.a. våtmarker.

Övriga anläggningar

Förutom fjällederna som markerats på kartan i bilaga 4 finns andra anläggningar som inte ingår i Länsstyrelsens förvaltning av naturreservatet, t.ex. mindre stigar som i många fall saknar ledmarkering och med varierat underhåll.

⁵ Lst dnr 523-8339-2014.

Kontakt ska enligt reservatets föreskrifter tas med Länsstyrelsen innan anläggande av nya besöksanordningar, t.ex. grillplatser och vindskydd. Det gäller också vid eventuell omdragning av stigar och skidspår samt mer omfattande upprustning, t.ex. byggande av broar och spänger, förändrad typ av markering samt uppsättning av nya vägvisare och information. Så långt det är möjligt bör Naturvårdsverkets anvisningar för skyltning och information följas.

Stigar och motionsspår

Inom reservatet finns många stigar, framförallt för renskötselns behov. Mellan sjöarna i nordvästra delen av reservatet finns fiskestigar.

- Matsdals hembygdsförening har 2019 - 2020 röjt stigar och satt upp vägvisare till ett antal besöksmål runt Matsdal. Föreningen underhåller bl.a. stigen från Matsdal till Vaellientjahke.
- På Kittelfjället finns vandringsstigar och skidspår till Kittelfjällets topp, toppstuga och preparerade längdskidspår som ägs och underhålls av Kittelfjäll Utveckling AB.
- Vid Grönfjäll finns preparerade skidspår som ägs och underhålls av Grönfjälls Fritidsby. Reservatets stigar får finnas kvar i sitt nuvarande läge.

Vindskydd och rastskydd

I naturreservatet finns två vindskydd (s.k. gaupaskjul) och ett rastskydd som ägs och förvaltas av andra aktörer än reservatsförvaltaren:

- Vojmådalens vänner har ett vindskydd med grillplats vid Grantonsbäcken intill fjälleden mot Klitvallen, nordost om Grönfjäll.
- Dikanäs snöskoterklubb har ett vindskydd med grillplats söder om Gaarenstjahke, intill skoterleden mellan Kanan och Virisen.
- Dikanäs idrottsförening, Dikanäs snöskoterklubb och Dikanäs bygdeförening har vid Klitvallen ett gemensamt rastskydd som är öppet för allmänheten.

Vindskydden och rastskyddet är populära utflyktsmål och får finnas kvar så länge de hålls tillgängliga för allmänheten och i ett vårdat skick.

8. Nyttjanderätter

Huvuddelen av marken inom naturreservatet Södra Gardfjället ägs av Statens fastighetsverk. Inom ramen för rennäringslagen har Länsstyrelsen i Västerbotten ett omfattande upplåtelseuppdrag ovan odlingsgränsen. Detta uppdrag styrs av 32 - 34 §§ i rennäringslagen (1971:437) samt 2 - 8 §§ rennäringsförordningen (1993:384). Hänsyn till rennäringen är därför grunden vid alla upplåtelser. Länsstyrelsens upplåtelseuppdrag innefattar upplåtelser som gäller rätt till fiske, småvilt-, älg- och björnjakt samt nyttjanderätt till mark. Reservatsföreskrifterna utgör inget hinder för samebyarnas nyttjande av markerna enligt gällande lagstiftning.

Samfälligheter som ligger innanför naturreservatets yttre gräns omfattas inte av skötselplanen. De får brukas och nyttjas i enlighet med samfällighetens syfte.

Jakt och fiske

Jakt och fiske får bedrivas av jakt- och fiskerättsinnehavare enligt gällande lagstiftning och i enlighet med gällande reservatsföreskrifter. Naturreservatet nyttjas för jakt- och fisketurism. Länsstyrelsen upplåter sportfiske i delar av Nedre Fättjarn, Borkasjön och i några av sjöarna i nordvästra delen av reservatet. Upplåtelse av småviltjakt sker i hela reservatet. Länsstyrelsen upplåter också husbehovsfiske och älgjakt till Ortsbor. Beträffande jakt som berör våtmarker och vatten är det viktigt att erinra om förbudet att använda blyhagel vid jakt på våtmarker och över grunda delar av öppet vatten (1998:944). Blyhagel kan med fördel undvikas generellt i reservatet. Bly från blyhagel sprids i näringskedjorna till reservatets djur och fåglar. I naturreservatet gäller också att jaktcamper på statens mark ovan odlingsgränsen senast ett dygn innan campen är tänkt att sättas upp ska anmälas till Länsstyrelsen och godkännas (24FS 2011:10).

Byggnader och andra anläggningar

Förutom samebyarnas byggnader, rengården, stängsel och andra anordningar finns det inom naturreservatet upplåtelser för båthus och andra anläggningar t.ex. telemast och liftar. Främst i nordvästra delen av reservatet finns flera jakt- och fiskekojor vid sjöarna Bleriken, Farroken, Gransjön, Valsjön och Virisen. De får enligt reservatsföreskrifterna finnas kvar och användas till sina nuvarande ändamål i enlighet med gällande regler för markförvaltning av statens mark i fjällen. Länsstyrelsen är restriktiv till att det uppförs nya byggnader och anläggningar på statens mark, särskilt i väglösa fjällområden.

Kittelfjäll är en populär vintersportort för offpiståkning, bl.a. skid- och snowboardåkning i de dramatiska ravinerna på Kittelfjället. Den övre delen av liftsystemet ligger inom naturreservatet med två liftar, några nedfarter, toppstuga samt enklare körväg till toppstugan. Nuvarande liftar, nedfarter och toppstuga får finnas kvar och underhållas i befintligt läge. För ny lift och förändrat läge av nedfarter inom reservatet krävs, vid sidan av ny markupplåtelse enligt rennäringslagen och en Natura 2000-prövning, enligt reservatets föreskrifter tillstånd från Länsstyrelsen. Som framgår av beslutets intresseprövning enligt 7 kap. 25 § miljöbalken finns goda förutsättningar att utveckla Kittelfjäll som alpin skidort med nya liftar och nedfarter i nära anslutning till det alpina servitutområdet i kommunens översiktsplan från 2012 samt att åka skidor offpist inom det alpina intresseområdet.

Det finns också några mindre anordningar för friluftslivets behov, bl.a. leder, broar, rastplatser, vindskydd och rastskydd, se kapitel 7.

I reservatets ytterkanter finns några kraftledningar och master. Kraftledningar med tillhörande kraftledningsgator får enligt reservatets föreskrifter underhållas inom ramen för befintlig koncession och ledningsrätt. Master med tillhörande teknikbodas får underhållas enligt gällande anläggningsarrende. För planerat underhåll av anläggningarna krävs Länsstyrelsens tillstånd för körning med motorfordon på barmark. Om anläggningarna inte längre nyttjas ska ägarna ta bort dem på egen bekostnad och efter samråd med Länsstyrelsen så långt det är möjligt återställa områdena till naturligt tillstånd.

Vägar

Reservatet gränsar till några bilvägar, i öster går vägen mellan Dikanäs och Matsdal. Turistvägen Sagavägen, mellan Örnsköldsvik och Hattfjelldal i Norge, passerar naturreservatets södra delar. Vid Borkasjön och Nedre Fättjarn går vägen genom naturreservatet. Vägar får underhållas och träd som fallit eller hotar att falla över väg får tas bort. Träd

och buskar som kapats ska lämnas i naturreservatet. Vägdiken ska anläggas så att de påverkar naturreservatet så lite som möjligt, t.ex. inte avvattnar myrar eller avsätter material i naturreservatet. Eventuell omdragning samt breddning av vägar som berör naturreservatet får endast ske efter samråd med Länsstyrelsen.

Inom reservatet finns också några körvägar för renskötselns behov. Terrängkörning på barmark är förbjudet enligt terrängkörningslagen. Undantaget är bl.a. körning med motorfordon i direkt samband med renskötsel.

De enskilda vägarna till parkeringarna vid ledstarterna i Södra Matsdal, Grönfjäll och Kannan ligger utanför naturreservatet.

Ved och kreatursbete

Statens fastighetsverk ger i begränsad omfattning tillstånd för ved för husbehov i anslutning till kojor inom området. Stående och liggande döda träd, t.ex. torrakor, får enligt med reservatets föreskrifter inte upparbetas till ved.

Tidigare har kor, hästar, får och getter betat i fjällbjörskogen vid bosättningarna kring naturreservatet. Reservatsföreskrifterna utgör inget hinder för traditionellt kreatursbete av markerna. För arrangerade ridturer kan det behövas samråd med Länsstyrelsen. Uppförande av anordningar för turens genomförande, t.ex. hagar, stall, samt utmärkning av ridleder kräver enligt reservatsföreskrifterna samråd med Länsstyrelsen.

Samfälligheter

Innanför naturreservatets yttre gräns finns några samfälligheter som inte ingår i naturreservatet, se beslutet. Det innebär att samfälligheterna i naturreservatet får brukas i enlighet med rättighetens syfte och gällande lagstiftning. Samfälligheterna utgörs av myrtag (d.v.s. tagande av torv för strö till djuren), lertag, kvarnplats och täljstensbrott. Åtgärder och verksamheter i samfälligheterna kan omfattas av anmälnings- eller tillståndsplikt enligt annan lagstiftning t.ex. terrängkörningslagen samt miljöbalkens bestämmelser för åtgärder som kan komma att skada livsmiljöer, naturtyper eller arter utpekade enligt Natura 2000. Reservatsföreskrifterna gäller alla åtgärder som berör område utanför samfälligheterna.

9. Utmärkning av gränser

Reservatet ska hållas väl utmärkt enligt svensk standard och Naturvårdsverkets anvisningar. Gränserna bör framförallt vid vägar, privata fastigheter, leder, samhällen och turistanläggningar ses över vart 10 år, övriga delar mer sällan, och vid behov målas.

10. Sammanställning av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Var	Prioritet
Anlägga och underhålla entré i Kittelfjäll	Se bilaga 4	1
Montering och underhåll av informationsskyltar	Se bilaga 4	1
Anlägga och underhålla rastplats vid Kroenejenvaellie	Se kap. 6 och bilaga 4	1
Restaurering och underhåll av rastplats vid Bullerfallet	Se bilaga 4	1

Anläggande och underhåll av parkeringsplatser, initialt nya parkeringar i Grönfjäll och Södra Matsdal	Se kap. 6 och bilaga 4	1
Anläggande och skötsel av övriga friluftsanordningar t.ex. leder, tematisk information	Se kap. 6 och bilaga 4	2 - 3
Åtgärder för att förhindra spridning och etablering av främmande arter	Se kap. 5	Vid behov
Åtgärder för att gynna hotade arter, t.ex. röjning för att gynna kalkkärrsgrynsnäcka, jämtlandsmaskros och orkidéer	Skötselområde 3 och 6, bilaga 3	Vid behov
Åtgärder för att förhindra slitage och störningar på naturtyper och arter	Se kap. 4 och 11	Vid behov
Inventering av kulturmarker med hävdgynnade naturvärden	Skötselområde 5, bilaga 3	1
Natur- och kulturvårdande skötsel, som slåtter, bete, röjning och liknande, av hävdade marker	Skötselområde 5, bilaga 3	2 - 3
Gränsmarkering	Se bilaga 1 i beslutet och kap. 9	1 - 2

Tabell med sammanfattning av skötselåtgärder i naturreservatet. Siffran anger prioriteringsordning om genomförandet av skötselåtgärderna begränsas av tillgängliga resurser, där 1 är högsta prioritet och 3 lägsta.

11. Uppföljning och tillsyn

Tillsynen av naturreservatet utförs av naturvårdsförvaltaren i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer. Tillsynen innefattar besiktning av att reservatets föreskrifter efterlevs.

Dessutom ska naturvårdsförvaltaren följa upp utmärkningar, skyltar och friluftsanordningar inom reservatet samt naturtyper och arter. Naturvårdsförvaltaren kan utse annan part att genomföra uppföljningen av anläggningar för friluftslivet samt naturtyper och arter. Särskilt bör utvecklingen av populationerna av jämtlandsmaskros, skogsrör, kalkkärrsgrynsnäcka och otandad grynsnäcka följas upp. Antal besökare samt skäl för besök, t.ex. typ av friluftaktivitet och val av besöksmål, bör också regelbundet följas upp samt eventuell förekomst av störningar och slitage på känsliga naturtyper och arter. Uppföljningen kan också bidra med värdefull kunskap om behov av nya friluftsanordningar. Förändrat nyttjande och rörelsemönster av närboende och besökare kan t.ex. kräva flytt eller borttagande av anordningar.

Tillsynen och uppföljningen av naturreservatet kommer tillsammans med övrig uppföljning inom reservatet, t.ex. uppföljningen av Natura 2000 naturtyper och -arter, rovdjur, invasiva arter och statliga fjälleder, utgöra ett underlag för en eventuell revidering av skötselplanen.

Även kommunen har, med anledning av det kommunala skoterledsnätet, tillsynsuppgifter inom naturreservatet.

Uppföljning av skötselåtgärder

I samband med att skötselåtgärder utförs är det lämpligt att utgångsläget innan åtgärden, tidpunkt för åtgärd, åtgärdens omfattning och utförande samt uppnått resultat dokumenteras för att möjliggöra en långsiktig uppföljning.

Uppföljning av bevarandemål

Naturreservatets bevarandemål ska följas upp enligt fastställda metoder för uppföljning av skyddad natur. Uppföljningen kommer att ske utifrån reservatets skötselområden (bilaga 4 och 5) och enligt indelningen i naturtyper för basinventering av skyddad natur. Uppföljning ska också ske av besöksfrekvens samt områdets nyttjande för olika friluftaktiviteter. Uppföljningen av friluftslivet bör samordnas med uppföljningar av nyttjandet av de statliga och kommunala ledsystemen.

Bilagor

1. Artlista
2. Strategiska platser för Vapstens och Vilhelmina norra samebyar
3. Karta över skötselområden
4. Karta med anordningar för friluftslivet inklusive fjälleder och besöksmål

Källor i urval

- Andersson, Gunnar och Selim, Birger. 1912. *Den norrländska florans geografiska fördelning och invandringshistoria. Med särskild hänsyn till dess sydiskandinaviska arter.* Almqvist & Wiksells Boktryckeri A.-B. Uppsala och Stockholm.
- Aronsson, M, Gardfjell, H & Sjödin, M. 2015. *Serpentinfloran i Tärnaby – endemiskt växtsamhälle hotat av gruvnäring.* Fauna och Flora 110(2), sid. 2 – 7.
- Bukala, Michal et. al. 2020. *U-Pb zircon dating of migmatitic paragneisses and garnet amphibolite from the high pressure Seve Nappe Complex in Kittelfjäll, Swedish Caledonides.* Minerals (Basel). Vol. 10 (4).
- Bäckman, Louise & Kjellström, Rolf. 1979. *Kristoffer Sjulssons minnen. Om Vapstenslapparna i början af 1800-talet upptecknade af O.P. Pettersson.* Nordiska museet. Acta Lapponica 20.
- Carlson, T.J. 1979. *A study of the alpine-type peridotites in the Seve-Köli Nappe Komplex Central Sweden Caledonides with special reference to the Kittelfjäll peridotite.* Doktorsavhandling. Ledens universitet.
- Clos, Frediano; Gilio, Mattia & van Roermund, Herman L.M. 2014. *Fragments of deeper parts of the hanging wall mantle preserved as orogenic peridotites in the central belt of the Seve Nappe Complex, Sweden.* Lithos. Vol. 192 – 195, sid. 8 – 20.
- Dahlstedt, Karl-Hampus. 1950. *Det svenska vilhelminamålet. Språkgeografiska studier över ett norrländskt nybyggarmål och dess granddialekter.* Skrifter utgivna genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. Serie A:71.
- Ericsson, Stefan & Rune, Olof. 1991. *Ny svensk sydgräns för lapsk alpros Rhododendron lapponicum – en isolerad förekomst på serpentin.* Svensk botanisk tidskrift 85, sid. 71 - 80. Lund.
- Ericsson, Stefan. 1997. *Inventeringsveckan i Kittelfjäll 1997.* Rapport från Västerbottens läns flora. Natur i Norr. Årgång 16. Häfte 2, sid. 95 - 107. Umeå.
- Fjellström, Anna-Maria. 2003. *Silisen skogligt demonstrationsområde, sameviste, skogligt bruk, kulturminnen.* Broschyr. Skogligt kompetenscentrum, Vilhelmina Norra Sameby, Länsstyrelsen Västerbottens län.
- Fries, Sigurd; Nilsson, Jan & Wennstedt, Margit. 1999. *Folkliga växtnamn I Västerbotten samlade av Gustav Fridner.* Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM). Serie E. Växtnamn nr 2.
- Hellström, Åke. 1995. *Detta är några data om gamla nybyggare i Vilhelmina fjälltrakter.* JK-skrivbyrå. Örnsköldsvik.
- Hellqvist, Sven. 2016. *Inventering av jämtlandsmaskros i Vojmådalalen 2016.* Länsstyrelsen Västerbotten.
- Hasselbrink, Gustav. 1981 - 1985. *Südlappisches Wörterbuch / Oarj'elsaamien baaguog'ärjaa. Band 1 – 3.* Skrifter utgivna genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. Serie C:4.
- Johansson, Lisa. 1956. *Sagan om bergakungens dotter m.fl. Vilhelmina.*
- Johansson, Lisa. 1970. *Sagor från Vilhelmina.* Vilhelmina.
- Kjellström, Rolf. 2012 – 2016. *Nybyggjarliv i Vilhelmina del 1 – 6.* Carlssons förlag.
- Kulling, Oskar. 1933. *Bergbyggnaden inom Björkvattnet – Virisen-området i Västerbottensfjällens centrala del. En studie i den kaledoniska bergskedjans geologi.* Geologiska Föreningens i Stockholm Förhandlingar. Vol. 55:2, sid. 167 - 422.
- Lauritz, Martin. 2005 – 2011. *Vilhelmina: En lappmarksbygd på väg mot framtiden. Band 1 – 8.* Vilhelmina kommun och Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM).
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 1993. *Katalog över våtmarker Dorotea och Vilhelmina kommuner.* Bilaga 1A till "Våtmarker i Västerbottens län" meddelande 1:1993.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2001. *Ängs- och hagmarker i Västerbottens län.* Meddelande 1:2001.
- Länsstyrelsen i Västerbotten och Norrbottens län & Vägverket Region Norr. 2001. *Värdefulla vägmiljöer i Norrbottens och Västerbottens län.* Länsstyrelsen i Västerbottens läns meddelande 2:2001
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2001. *Riksinpressen för naturvård Västerbottens län.* Meddelande 4:2001.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2002. *Bevarande av samiska miljöer i Västerbottens län.* Meddelande 4:2002.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2004. *Ängs- och betesmarker i Västerbottens län.* Meddelande 2:2004.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2006. *Landlevande mollusker i Västerbottens län.* Meddelande 6:2006.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län & Vapstens sameby. 2007. *Vapstens sameby, en beskrivning av samebyns förutsättningar, markanvändning och renskötsel.*
- Länsstyrelsen i Västerbottens län & Vilhelmina norra sameby. 2007. *Vilhelmina norra sameby, en beskrivning av samebyns förutsättningar, markanvändning och renskötsel.*
- Länsstyrelsen Västerbottens län. 2016. *Bevarandeplan för Natura 2000-området Södra Gardfjället.* Dnr 512-7584-2016.
- Länsstyrelsen Västerbottens län. 2017. *Bevarandeplan för Natura 2000-området Virisens vattensystem.* Dnr 512-7593-2016.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2021. *Fjällfiske 2021. Statens vatten Västerbottens län.* Broschyr.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2022. *Södra Gardfjällets natur- och kulturvården.* Rapport.
- Melander, C. 1881. *I Åsele lappmark sommaren 1880.* Botaniska notiser, nr 1 - 4. Lund.

- Melander, C. 1883. *Bidrag till Vesterbottens och Lapplands flora*. Botaniska notiser. Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri, Lund.
- Nationella Snöskoterrådet. 2011. *Planera för snöskoter*. Reviderad upplaga november 2011.
- Naturvårdsverket 1986. *Det statliga ledssystemet i fjällen. Bakgrund och ledsystemets omfattning*. Solna, Statens naturvårdsverk. ISBN 91-6201012-3.
- Naturvårdsverket. 2004. *Skyddsvärda statliga skogar. Jämtlands och Västerbottens län*. Rapport 5342.
- Naturvårdsverket 2014. *Nulägesbeskrivning av det statliga ledssystemet i fjällen. Beskrivning av nuvarande omfattning och skick samt beskrivning av resursbehov och möjligheter för utveckling av ledssystemet*. PM 2014-09-12. Naturvårdsverkets ärendenummer NV-10379-11.
- Nyberg Berglund, Anna-Britt och Westerbergh, Anna. 2001. *Two postglacial immigration lineages of the polyploid *Cerastium alpinum* (Caryophyllaceae)*. Hereditas 134: sid 171 - 183. Lund.
- Nyberg Berglund, Anna-Britt; Dahlgren, Sverre & Westerbergh, Anna. 2003. *Evidence for parallel evolution and site-specific selection of serpentine tolerance in *Cerastium alpinum* during the colonization of Scandinavia*. New Phytologist 161, sid. 199 – 209.
- Pettersson, Olof Petter. 1937. Kristoffer Sjulssons minnen. *Om Vapstenslapparna i början av 1800-talet*. Västerbotten, Västerbottens länshembygdsförenings årsbok 1937.
- Pettersson, Olof Petter. 1944. *Gamla byar i Vilhelmina. II. Fjälltrakterna och Vojmsjötrakten*. Generalstabens litografiska anstalts förlag, Stockholm.
- Pettersson, Olof Petter. 1999. *Nybyggares dagliga leverne. Om nybyggare i Vilhelmina i mitten av 1800-talet*. Vilhelmina kommun och Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM).
- von Proschwitz, Ted. 2006. *Landlevande mollusker i rikkärr i Västerbottens län – återundersökning av utvalda lokaler 2005*. Göteborgs naturhistoriska museum. Meddelande 19.
- Du Rietz, Torsten. 1935. *Peridotites, serpentines, and soapstones of Northern Sweden, with special reference to some occurrences in Northern Jämtland*. Geologiska Föreningens i Stockholm Förhandlingar. Vol. 57 (2), sid. 133 – 260.
- Riksantikvarieämbetet. 1997. *1996 års fornminnesinventering i Västerbottens län. Tärnaområdet, Stormans och Vilhelmina kommuner*. Kunskapsavdelningen Dokumentationsenheten.
- Riksantikvarieämbetet. 2000. *1999 års fornminnesinventering i Västerbottens län Sorsele, Storumans och Vilhelmina kommuner*.
- Riksantikvarieämbetet. 2001. *2000 års fornminnesinventering i Västerbottens län Sorsele, Lycksele, Malå, Storumans, Vilhelmina och Åsele kommuner*. Riksantikvarieämbetet. Fornminnesinventeringen Rapport 2001:5.
- Ringlöw, Einar. 1987. *Axplock i fjälldalen Matsdal. Kulturhistorisk skildring kring några fjällbyar och människor*. Omarbetad upplaga av Ringlöf, Arne 1994.
- Rune, Olof. 1953. *Plant life on serpentines and related rocks in the north of Sweden*. Acta phytogeographica Suecica 31. Svenska växtgeografiska sällskapet. Uppsala.
- Rune, Olof. 1957. *De serpentinicola elementen i Fennoskandiens flora*. Svensk Botanisk Tidskrift 51. Häfte 1, sid. 41 - 105.
- Rune, Olof. 1988. *Serpentinfloran i Skandinavien*. Blyttia 46, sid 43 – 51.
- SLU, Artdatabanken. 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.
- Statens geotekniska institut (SGI), SMHI & Länsstyrelsen Västerbotten. 2011. *Översiktlig klimat- och sårbarhetsanalys – Naturolyckor. Västerbottens län*.
- Stångberg, Andreas. 1996. *Samiska fornlämningar. En studie inom förfjäll - fjällregionen i Vapstens sameby*. Umeå universitet. Arkeologiska institutionen. CD-uppsats.
- Törnebohm, A. E. 1877. *Olivinsten från Kettilsfjäll*. Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar. Vol. 3, sid. 250 – 258.
- Vilhelmina kommun. 2014. *Utflyktsmål längs Vojmådalens*. Broschyr.
- Västerbottens museum. 1989. *Geologiska sevärdheter*. Tidskr. Västerbotten 3/4:89.
- Västerbottens museum. 1994. *Sevärd natur*. Tidskr. Västerbotten 4:94.
- Västerbottens museum. 1996. *Kulturspår i fjällen*. Tidskr. Västerbotten 3:96.
- Västerbottens museum. 2008. *Fornminnesinventering 2007 Sorsele, Tärna & Vilhelmina socknar*, Västerbottens län. Uppdragsverksamheten. Arkeologisk rapport.
- Västerbottens museum. 2008. *Fjällens kultur- och naturvärden. Fornminnesinventering i tätortsnära miljöer samt Fotodokumentation av landskapets förändringar*. Kulturhistorisk rapport.
- Västerbottens museum. 2010. *I det samiska rummet / Saemieh Saepmesnie. Rapport över fältverksamheten i Västerbottens län*. Uppdragsverksamheten. Arkeologisk rapport.

Databaser, kartor och webb, bl.a.

Fjällsäkerhetsrådet. <http://www.fjallsakerhetsradet.se>

Lantmäteriet. Historiska kartor. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/historiskakartor>

Lantmäteriverket. 1983. *Vegetationskarta över de svenska fjällen. Kartblad nr 13 Tärna 24E/24F.*

Lantmäteriverket. 1983. *Vegetationskarta över de svenska fjällen. Kartblad nr 14 Fatmomakke 23E/23F.*

Lantmäteriet. 2015. *Fjällkartan AC 4 Fatmomakke – Saxnäs.* Skala 1:100 000.

Länsstyrelserna. Vatten Informations System Sverige, VISS. <https://viss.lansstyrelsen.se>

Nationella snöskoterrådet. <http://snoskoterradet.se>

Naturvårdsverket. Skyddad Natur. <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se>

Naturvårdsverket. 1975. *Geomorfologiska kartbladen 23E Sipmeke och 23F Fatmomakke – Beskrivning och naturvärdesbedömning inkl. karta.* SNV PM 539.

Naturvårdsverket. 1976. *Geomorfologiska kartbladen 24E Joesjö och 24F Tärna – Beskrivning och naturvärdesbedömning inkl. karta.* SNV PM 732.

Nordstedts. 2020. *Outdoorkartan Blad 7. Börgefjell Kittelfjell Fatmomakke.* Skala 1:75 000.

Riksantikvarieämbetet. Databasen Fornsök. <https://app.raa.se/open/fornsok>

Sagavägenföreningen. Sagavägen. <http://www.sagavegen.com>

Samiskt informationscentrum. <http://www.samer.se>

Sametinget. 2009. Rennäringens markanvändningsdata. <https://www.sametinget.se> och <https://www.samer.se/>

SGU Kartvisare. <https://apps.sgu.se/kartvisare>

SGU. 1993. *Berggrundskartan 23F Fatmomakke NO.* Skala 1:50 000. SGU serie Ai nr 77.

SGU. 1999. *Berggrundskartan 23G Dikanäs NV.* Skala 1:50 000. SGU serie Ai nr 122.

SGU. 2001. *Berggrundskartan 24F Tärna SO.* Skala 1:50 000. SGU serie Ai nr 162.

SLU. Artportalen och Artfakta. <https://artportalen.se> och <https://artfakta.se/naturvard>

SMHI. *Nederbörds mängd för mätstationen i Kittelfjäll 1998 - 2018.*

SMHI. *Snödjup dygnsmedel för mätstationen i Kittelfjäll 2006 – 2018.*

Vilhelmina kommun. <https://www.vilhelmina.se/>

Vilhelmina kommun. 2016. *Vandringskarta Vilhelmina kommun.* LONApjekt. https://southlapland.com/storage/vandringskarta_bx8.pdf

Vilhelmina kommun. 2017. *Cykla och vandra i Vilhelminafjällen. Ett par förslag på fina leder.* Karta.

+ *Länsstyrelsernas GIS och Lantmäteriets kartor.*

Flygfoton i enlighet med Lantmäteriets spridningstillstånd LM2021/033678.

Artlista

Listan nedan redovisar några av de arter som har noterats inom Södra Gardfjällets naturreservat. Hotkategori anges enligt rödlista 2020¹.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori			
Lavar				<i>Calliergon richardsonii</i>	Guldskedmossa
				<i>Campylium stellatum</i>	Guldspärrmossa
				<i>Cinclidium stygium</i>	Myruddmossa
				<i>Dichodontium palustre</i>	Källjordmossa
				<i>Harpanthus flotovianus</i>	Stor måntandsmossa
<i>Acolium inquinans</i>	Sotlav				Grov husmossa
<i>Alectoria sarmentosa</i>	Garnlav	NT		<i>Hylocomiastrum pyrenaicum</i>	Mörk husmossa
<i>Calicium tigillare</i>	Ladlav	NT		<i>Hylocomiastrum umbratum</i>	Mässingmossa
<i>Chaenotheca chlorella</i>	Kornig nållav			<i>Loeskypnum badium</i>	Vedflikmossa
<i>Chaenotheca gracilima</i>	Brunpudrad nållav	NT		<i>Lophozia guttulata</i>	Klipprostmossa
<i>Chaenotheca subroscida</i>	Vitgrynig nållav	NT		<i>Marsupella emarginata</i>	Svanmossa
<i>Chaenothecopsis viridialba</i>	Vitskaftad svartspik	NT		<i>Meesia uliginosa</i>	Fjällknölmossa
<i>Hypogymnia bitteri</i>	Knottrig blåslav	NT		<i>Oncophorus demetrii</i>	Piprensarmossa
<i>Leptogium saturninum</i>	Skinnlav			<i>Paludella squarrosa</i>	Skruvkällmossa
<i>Lobaria scrobiculata</i>	Skrovellav	NT		<i>Philonotis seriata</i>	Nordlig källmossa
<i>Melanohalea olivacea</i>	Snömärkeslav			<i>Philonotis tomentella</i>	Bäcknicka
<i>Nephroma arcticum</i>	Norrlandslav			<i>Pohlia wahlenbergii</i>	Jökeltbjörnsmossa
<i>Nephroma bellum</i>	Stuplav			<i>Polytrichastrum sexangulare</i>	Källpraktmossa
<i>Nephroma parile</i>	Bårdlav			<i>Pseudobryum cinclidioides</i>	Gulgrön raggmossa
<i>Ramboldia elabens</i>	Vedflamlav	NT		<i>Racomitrium fasciculare</i>	Grå raggmossa
<i>Sclerophora conioptera</i>	Rödbrun blekspik	NT		<i>Racomitrium lanuginosum</i>	Filtrundmossa
<i>Thamnomia vermicularis</i>	Masklav			<i>Rhizomnium pseudopunctatum</i>	Skogshakmossa
Mossor				<i>Rhytidiadelphus subpinnatus</i>	Kärrkrokmosa
<i>Arctoa fulvella</i>	Brun jökelmossa	NT		<i>Sarmentypnum exannulatum</i>	Blodkrokmosa
<i>Barbilophozia floerkei</i>	Hedlummersmossa			<i>Sarmentypnum sarmentosum</i>	Nordlig krokmosa
<i>Barbilophozia kunzeana</i>	Myrlummersmossa			<i>Sarmentypnum tundrae</i>	Purpurskapania
<i>Barbilophozia quadriloba</i>	Mörk lummersmossa			<i>Scapania uliginosa</i>	Älvblommossa
<i>Bartramia ithyphylla</i>	Styv äppelmossa			<i>Schistidium agassizii</i>	
<i>Blindia acuta</i>	Sipperblindia				

¹ SLU, Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. CR=Critically endangered/Aktut hotad, EN=Endangered/Starkt hotad, VU=Vulnerable/Sårbar, NT=Near threatened/Nära hotad.

2022-05-13

Diarienummer
511-2851-2017

<i>Scorpidium cossonii</i>	Späd skorpionmossa		<i>Agrostis stolonifera</i>	Krypven	
<i>Scorpidium scorpioides</i>	Korvskorpionmossa		<i>Ajuga pyramidalis</i>	Blåsuga	
<i>Sphagnum balticum</i>	Flaggvitmossa		<i>Alchemilla alpina</i>	Fjällkäpa	
<i>Sphagnum fuscum</i>	Rostvitmossa		<i>Angelica archangelica</i> <i>subsp. archangelica</i>	Fjällkvanne	
<i>Sphagnum jensenii</i>	Piskvitmossa		<i>Antennaria dioica</i>	Kattföt	
<i>Sphagnum lindbergii</i>	Björnvitmossa		<i>Anthoxanthum nipponicum</i>	Nordvårbrodd	
<i>Sphagnum riparium</i>	Klyvbladsvitmossa		<i>Anthyllis vulneraria</i>	Getväppling	
<i>Sphagnum subsecundum</i>	Krokvitmossa		<i>Arabis hirsuta</i>	Lundtrav	
<i>Sphagnum teres</i>	Knoppvitmossa		<i>Arenaria norvegica</i>	Skrednarv	NT
<i>Sphagnum warnstorffii</i>	Purpurvitmossa		<i>Asplenium viride</i>	Grönbräken	
<i>Splachnum vasculosum</i>	Blodröd komossa		<i>Astragalus alpinus</i>	Fjällvedel	
<i>Straminergon stramineum</i>	Blek skedmossa		<i>Astragalus alpinus</i> var. <i>alpinus</i>	Ljus fjällvedel	
<i>Tomentypnum nitens</i>	Gyllenmossa		<i>Athyrium distentifolium</i>	Fjällbräken	
Svampar			<i>Athyrium filix-femina</i>	Majbräken	
<i>Alloclavaria purpurea</i>	Luddfingersvamp	NT	<i>Atocion rupestre</i>	Bergglim	
<i>Amylocystis lapponica</i>	Lappticka	VU	<i>Bartsia alpina</i>	Svarthö	
<i>Asterodon ferruginosus</i>	Stjärntagging	NT	<i>Bistorta vivipara</i>	Ormrot	
<i>Climacocystis borealis</i>	Trådticka		<i>Botrychium boreale</i>	Nordlåsbräken	NT
<i>Cortinarius septentrionalis</i>	Aurorasvindling		<i>Calamagrostis chalybaea</i>	Skogsrör	
<i>Cystostereum murrayi</i>	Doftskinn	NT	<i>Campanula rotundifolia</i>	Liten blåklocka	
<i>Encoelia furfuracea</i>	Läderskål		<i>Captidium lapponicum</i>	Lappranunkel	
<i>Fomes fomentarius</i>	Fnöskticka		<i>Cardamine bellidifolia</i>	Fjällbräsma	
<i>Fomitopsis rosea</i>	Rosenticka	NT	<i>Carex atrata</i>	Svartstarr	
<i>Fuscoporia viticola</i>	Vedticka		<i>Carex bigelowii</i>	Styvstarr	
<i>Inonotus obliquus</i>	Sprängticka		<i>Carex buxbaumii</i>	Klubbstarr	
<i>Laurilia sulcata</i>	Taigaskinn	VU	<i>Carex capillaris</i>	Hårstarr	
<i>Pelloporus leporinus</i>	Harticka	NT	<i>Carex capitata</i>	Huvudstarr	
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	Ullticka	NT	<i>Carex chordorrhiza</i>	Strängstarr	
<i>Phellinus lundellii</i>	Björkeldticka		<i>Carex dioica</i>	Nålstarr	
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	Gränsticka	NT	<i>Carex lasiocarpa</i>	Trådstarr	
<i>Phlebia centrifuga</i>	Rynkskinn	VU	<i>Carex livida</i>	Vitstarr	
<i>Porodaedalea chrysoloma</i>	Granticka	NT	<i>Carex loliacea</i>	Repestarr	
<i>Pseudographis pinicola</i>	Gammelgransskål	NT	<i>Carex magellanica</i>	Sumpstarr	
<i>Skeletocutis odora</i>	Ostticka	VU	<i>Carex media</i>	Taigastarr	
<i>Trichaptum laricinum</i>	Violmussling	NT	<i>Carex pallescens</i>	Blekstarr	
			<i>Carex panicea</i>	Hirsstarr	
			<i>Carex pauciflora</i>	Taggstarr	
			<i>Carex rariflora</i>	Myggstarr	
			<i>Carex rupestris</i>	Klippstarr	
			<i>Cerastium alpinum</i>	Fjällarv	
			<i>Cerastium alpinum</i> <i>subsp. glabratum</i>	Kal fjällarv	
			<i>Cerastium cerastoides</i>	Lapparv	
Kärlväxter					
<i>Aconitum lycoctonum</i> <i>subsp. septentrionale</i>	Nordisk stormhatt				
<i>Actaea spicata</i>	Svart trolldruva				

2022-05-13

Diarienummer
511-2851-2017

<i>Cerastium fontanum</i> var. <i>kajanense</i>	Smal hönsarv	NT	<i>Gentiana nivalis</i>	Fjällgentiana	
<i>Cherleria biflora</i>	Fjällnörel		<i>Geum rivale</i>	Humleblomster	
<i>Cherleria biflora</i> var. <i>serpentinicola</i>	Serpentinnörel		<i>Gnaphalium</i> <i>norvegicum</i>	Norsknoppa	
<i>Circaea alpina</i>	Dvärghäxört		<i>Gymnadenia conopsea</i>	Brudsporre	
<i>Cirsium heterophyllum</i>	Brudborste		<i>Gymnocarpium</i> <i>dryopteris</i>	Ekbräken	
<i>Coeloglossum viride</i>	Grönkulla		<i>Harrimanella hypnoi-</i> <i>des</i>	Mossljung	
<i>Comarum palustre</i>	Kräcklöver		<i>Hierochloë odorata</i> <i>subsp. odorata</i>	Ängsmyskgräs	
<i>Crepis paludosa</i>	Kärrfibbla		<i>Isoëtes lacustris</i>	Styvt braxengräs	
<i>Cryptogramma crispa</i>	Krusbräken		<i>Juncus alpinoarticula-</i> <i>tus</i>	Myrtåg	
<i>Cystopteris fragilis</i>	Stenbräken		<i>Juncus arcticus</i>	Fjälltåg	
<i>Cystopteris montana</i>	Finbräken		<i>Juncus castaneus</i>	Bruntåg	
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Fläcknycklar		<i>Juncus trifidus</i>	Klynnetåg	
<i>Dactylorhiza majalis</i> <i>subsp. lapponica</i>	Sumpnycklar		<i>Juncus triglumis</i>	Lapptåg	
<i>Daphne mezereum</i>	Tibast		<i>Kalmia procumbens</i>	Krypljung	
<i>Diapensia lapponica</i>	Fjällgröna		<i>Lactuca alpina</i>	Torta	
<i>Diphasiastrum compla-</i> <i>natum</i>	Plattlumner		<i>Lappula deflexa</i>	Stickelfrö	NT
<i>Dryas octopetala</i>	Fjällsippa		<i>Lathyrus pratensis</i>	Gulvial	
<i>Dryopteris expansa</i>	Nordbräken		<i>Leucorchis albida</i>	Vityxne	EN
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Träjon		<i>Linnaea borealis</i>	Linnea	
<i>Elymus caninus</i>	Lundelm		<i>Luzula arcuata</i>	Bågfryle	
<i>Empetrum nigrum</i> <i>subsp. hermaphroditum</i>	Nordkråkbär		<i>Luzula multiflora</i> <i>subsp. frigida</i>	Säterfryle	
<i>Epilobium alsinifolium</i>	Källdunört		<i>Luzula spicata</i>	Axfryle	
<i>Epilobium anagallidi-</i> <i>folium</i>	Dvärgdunört		<i>Luzula sudetica</i>	Svartfryle	
<i>Epilobium davuricum</i>	Smaldunört		<i>Lycopodium alpinum</i>	Fjälllumner	
<i>Epilobium hornemannii</i>	Fjälldunört		<i>Matteuccia struthio-</i> <i>pteris</i>	Strutbräken	
<i>Epilobium lactiflorum</i>	Mjöldunört		<i>Melampyrum pratense</i>	Ängskovall	
<i>Equisetum hyemale</i>	Skavfräken		<i>Melampyrum sylvat-</i> <i>ticum</i>	Skogskovall	
<i>Equisetum scirpoides</i>	Trådfräken		<i>Melanitta fusca</i>	Svärta	VU
<i>Equisetum variegatum</i>	Smalfräken		<i>Melica nutans</i>	Bergslok	
<i>Erigeron borealis</i>	Rosenbinka		<i>Micranthes stellaris</i>	Stjärnbräcka	
<i>Erigeron uniflorus</i>	Fjällbinka		<i>Micranthes tenuis</i>	Spädbräcka	
<i>Eriophorum angustifo-</i> <i>lium</i>	Ängsull		<i>Milium effusum</i>	Hässlebrodd	
<i>Eriophorum latifolium</i>	Gräsull		<i>Moneses uniflora</i>	Ögonpyrola	
<i>Eriophorum scheu-</i> <i>chzeri</i>	Polarull		<i>Montia fontana</i>	Källört	
<i>Eriophorum vaginatum</i>	Tuvull		<i>Myosotis decumbens</i>	Fjällförgätmigej	
<i>Erysimum strictum</i>	Bergkärel		<i>Myriophyllum alterni-</i> <i>florum</i>	Hårslinga	
<i>Euphrasia stricta</i> var. <i>brevipila</i>	Glandelögontröst		<i>Nardus stricta</i>	Stagg	
<i>Euphrasia wettsteinii</i>	Fjällögontröst		<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra	
<i>Festuca vivipara</i>	Groddsvingel		<i>Paris quadrifolia</i>	Ormbär	
<i>Fragaria vesca</i>	Smultron		<i>Parnassia palustris</i>	Slätterblomma	

2022-05-13

Diarienummer
511-2851-2017

<i>Pedicularis lapponica</i>	Lappspira
<i>Pedicularis palustris</i> <i>subsp. borealis</i>	Nordspira
<i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>	Kung Karls spira
<i>Petasites frigidus</i>	Fjällskräp
<i>Phegopteris connectilis</i>	Hultbräken
<i>Phleum alpinum</i>	Fjälltimotej
<i>Phyllodoce caerulea</i>	Lappljung
<i>Pinguicula alpina</i>	Fjälltätört
<i>Pinguicula vulgaris</i>	Tätört
<i>Poa alpina</i>	Fjällgröe
<i>Poa nemoralis</i>	Lundgröe
<i>Poa pratensis subsp. alpigena</i>	Nordgröe
<i>Polygonatum verticillatum</i>	Kransrams
<i>Polystichum lonchitis</i>	Taggbräken
<i>Potentilla crantzii</i>	Vårfingerört
<i>Potentilla erecta</i>	Blodrot

Till vänster: I reservatet växer flera serpentinfyter, arter som bara hittats på serpentenberg, t.ex. smal ängssyra. Till höger: Det finns många lokala namn på områdets växter och djur. I fjällbjörkskogen lyser rödbläran, i Matsdal kallad "Röda liljan".
Foto: Jonas Grahn (t.v.), Lena Lundevaller (t.h).

<i>Primula stricta</i>	Smalviva
<i>Prunus padus</i>	Hägg
<i>Prunella vulgaris</i>	Brunört
<i>Pyrola rotundifolia</i> <i>subsp. norvegica</i>	Norskpyrola
<i>Ranunculus nivalis</i>	Fjällsmörblomma
<i>Ranunculus reptans</i>	Strandranunkel
<i>Rhinanthus minor</i>	Ängsskallra
<i>Rhinanthus minor</i> <i>subsp. groenlandicus</i>	Fjällskallra
<i>Rhodiola rosea</i>	Rosenrot

<i>Rhododendron lapponicum</i>	Lapsk alpros	
<i>Ribes spicatum</i>	Skogsvinbär	
<i>Rubus saxatilis</i>	Stenbär	
<i>Rosa majalis</i>	Kanelros	
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra	
<i>Rumex acetosa subsp. lapponicus</i>	Lappsyra	
<i>Rumex acetosa var. serpenticola</i>	Smal ängssyra	NT
<i>Sagina saginoides</i>	Stennarv	
<i>Salix arbuscula</i>	Risvide	
<i>Salix caprea</i>	Sälg	
<i>Salix lanata</i>	Ullvide	
<i>Salix myrsinites</i>	Glansvide	
<i>Salix phylicifolia</i>	Grönvide	
<i>Salix reticulata</i>	Nätvide	
<i>Saussurea alpina</i>	Fjällskära	
<i>Saxifraga aizoides</i>	Gullbräcka	
<i>Saxifraga oppositifolia</i>	Purpurbräcka	
<i>Sedum annuum</i>	Liten fetknopp	
<i>Selaginella selaginoides</i>	Dvärglummer	
<i>Silene acaulis</i>	Fjällglim	
<i>Silene dioica</i>	Rödblära	
<i>Silene dioica var. serpenticola</i>	Dvärgrödblära	VU
<i>Sparganium angustifolium</i>	Plattbladig igelknopp	
<i>Sparganium hyperboreum</i>	Fjälligelknopp	
<i>Stellaria borealis</i>	Norrlandsarv	
<i>Stellaria nemorum</i> <i>subsp. nemorum</i>	Nordlundarv	
<i>Subularia aquatica</i>	Sylört	
<i>Taraxacum crocodes</i>	Jämtlandsmaskros	NT
<i>Thalictrum alpinum</i>	Fjällruta	
<i>Tofieldia pusilla</i>	Björnbrod	
<i>Trichophorum alpinum</i>	Snip	
<i>Trichophorum cespitosum</i>	Tuvsäv	
<i>Triglochin palustris</i>	Kärrsälting	
<i>Trisetum spicatum</i>	Fjällhavre	
<i>Trollius europaeus</i>	Smörbollar	
<i>Urtica dioica subsp. sondenii</i>	Fjällnässla	
<i>Vaccinium microcarpum</i>	Dvärgtranbär	
<i>Vahlodea atropurpurea</i>	Lapptåtel	
<i>Valeriana sambucifolia</i>	Flädervänderot	

2022-05-13

Diarienummer
511-2851-2017

<i>Veronica alpina</i>	Fjällveronika		<i>Plebejus optilete</i>	Violett blåvinge	
<i>Veronica fruticans</i>	Klippveronika		<i>Sialis fuliginosa</i>		
<i>Veronica scutellata</i>	Dyveronika		<i>Siphonoperla burmeisteri</i>		
<i>Veronica serpyllifolia</i> <i>subsp. humifusa</i>	Lappveronika		<i>Zygaena exulans</i>	Fjällbastardsvär- mare	
<i>Viola biflora</i>	Fjällviol		Mollusker		
<i>Viola canina subsp.</i> <i>montana</i>	Norrlandsviol		<i>Cochlicopa lubricella</i>	Mindre agatsnäcka	
<i>Viola epipsila</i>	Mossviol		<i>Columella edentula</i>	Slät skruvsnäcka	
<i>Viola palustris</i>	Kärrviol		<i>Nesovitrea patronella</i>	Vitglanssnäcka	
<i>Viscaria alpina</i>	Fjällnejlika		<i>Vertigo arctica</i>	Fjällgrynsnäcka	
<i>Viscaria alpina var.</i> <i>serpentinicola</i>	Spenslig fjällnejlika	NT	<i>Vertigo genesii</i>	Otandad grynsnäcka	NT
<i>Woodsia alpina</i>	Fjällhällebräken		<i>Vertigo geyeri</i>	Kalkkärrsgrynsnäcka	NT
<i>Woodsia ilvensis</i>	Hällebräken		<i>Vertigo lilljeborgi</i>	Sumpgrynsnäcka	
Insekter			<i>Vertigo pusilla</i>	Dvärggrynsnäcka	
<i>Amphinemura borealis</i>			<i>Vertigo ronneybyensis</i>	Skogsgrynsnäcka	
<i>Amphinemura sulcicolis</i>			Fiskar		
<i>Arctopsyche ladogensis</i>			<i>Salmo trutta</i>	Öring	
<i>Atheta allocera</i>			<i>Salvelinus alpinus</i>	Röding	
<i>Baetis muticus</i>			<i>Thymallus thymallus</i>	Harr	
<i>Boloria aquilonaris</i>	Myrpärlemorfjäril		Fåglar		
<i>Boloria euphrosyne</i>	Prydlig pärlemorfjäril		<i>Acanthis flammea</i>	Gråsiska	
<i>Boloria selene</i>	Brunfläckig pärlemorfjäril		<i>Accipiter nisus</i>	Sparvhök	
<i>Bombus consobrinus</i>	Stormhattshumla	NT	<i>Actitis hypoleucos</i>	Drillsnäppa	NT
<i>Bombus lapponicus</i>	Lapphumla	NT	<i>Aegolius funereus</i>	Pärluggla	
<i>Bombus monticola</i>	Berghumla	NT	<i>Anas crecca</i>	Kricka	VU
<i>Bombus polaris</i>	Polarhumla	NT	<i>Anthus pratensis</i>	Ängspiplärka	
<i>Bombus sporadicus</i>	Rallarjordhumla		<i>Aquila chrysaetos</i>	Kungsörn	NT
<i>Bombus wurflenii</i>	Tjuvhumla		<i>Asio flammeus</i>	Jorduggla	
<i>Coenonympha tullia</i>	Starrgräsfjäril		<i>Asio otus</i>	Hornuggla	NT
<i>Colias palaeno</i>	Svavelgul höfjäril		<i>Bombycilla garrulus</i>	Sidensvans	
<i>Dolichovespula norwegica</i>	Nordgeting		<i>Bubo scandiacus</i>	Fjälluggla	CR
<i>Elmis aenea</i>			<i>Bucephala clangula</i>	Knipa	
<i>Ephemerella mucronata</i>			<i>Buteo lagopus</i>	Fjällvråk	NT
<i>Erebia ligea</i>	Skogsgräsfjäril		<i>Calcarius lapponicus</i>	Lappsparrv	VU
<i>Eumedonia eumedon</i>	Brun blåvinge		<i>Calidris alpina</i>	Kärrensäppa	
<i>Hydraena gracilis</i>			<i>Calidris falcinellus</i>	Myrsnäppa	
<i>Isoperla grammatica</i>			<i>Calidris maritima</i>	Skärnsäppa	
<i>Lycaena hippothoe</i>	Violett kantad guldvinge	NT	<i>Calidris pugnax</i>	Brushane	VU
<i>Philopotamus montanus</i>			<i>Calidris temminckii</i>	Mosnäppa	
<i>Plebejus idas</i>	Hedblåvinge		<i>Carpodacus erythrinus</i>	Rosenfink	NT
			<i>Charadrius hiaticula</i>	Större strandpipare	
			<i>Charadrius morinellus</i>	Fjällpipare	

2022-05-13

Diarienummer
511-2851-2017

<i>Chloris chloris</i>	Grönfink	EN	<i>Pluvialis apricaria</i>	Ljungpipare	
<i>Cinclus cinclus</i>	Strömstare		<i>Poecile cinctus</i>	Lappmes	NT
<i>Circus cyaneus</i>	Blå kärnhök	NT	<i>Poecile montanus</i>	Talltita	NT
<i>Corvus corax</i>	Korp		<i>Prunella modularis</i>	Järnsparv	
<i>Corvus corone</i>	Kråka	NT			
<i>Cuculus canorus</i>	Gök				
<i>Cygnus cygnus</i>	Sångsvan				
<i>Dendrocopos major</i>	Större hackspett				
<i>Dryocopus martius</i>	Spillkråka	NT			
<i>Emberiza rustica</i>	Videsparv	NT			
<i>Emberiza schoeniclus</i>	Sävsparv	NT			
<i>Falco columbarius</i>	Stenfalk	NT			
<i>Falco rusticolus</i>	Jaktfalk	EN			
<i>Falco tinnunculus</i>	Tornfalk				
<i>Ficedula hypoleuca</i>	Svartvit flugsnappare	NT			
<i>Fringilla montifringilla</i>	Bergfink				
<i>Gallinago gallinago</i>	Enkelbeckasin				
<i>Gallinago media</i>	Dubbelbeckasin	NT			
<i>Gavia arctica</i>	Storlom		<i>Regulus regulus</i>	Kungsfågel	
<i>Gavia stellata</i>	Smålom	NT	<i>Saxicola rubetra</i>	Buskskvätta	NT
<i>Grus grus</i>	Trana		<i>Scolopax rusticola</i>	Morkulla	
<i>Haliaeetus albicilla</i>	Havsörn	NT	<i>Stercorarius longicaudus</i>	Fjällabb	
<i>Lagopus lagopus</i>	Dalripa		<i>Sterna paradisaea</i>	Silvertärna	
<i>Lagopus muta</i>	Fjällripa		<i>Surnia ulula</i>	Hökuggla	
<i>Loxia bifasciata</i>	Bändelkorsnäbb		<i>Sylvia borin</i>	Trädgårdssångare	
<i>Loxia curvirostra</i>	Mindre korsnäbb		<i>Tetrao urogallus</i>	Tjäder	
<i>Luscinia svecica</i>	Blåhake		<i>Tetrastes bonasia</i>	Järpe	NT
<i>Lyrurus tetrix</i>	Orre		<i>Tringa glareola</i>	Grönbena	
<i>Mareca penelope</i>	Bläsand	VU	<i>Tringa nebularia</i>	Gluttsnäppa	
<i>Mergus merganser</i>	Storskrake		<i>Tringa totanus</i>	Rödbena	
<i>Mergus serrator</i>	Småskrake		<i>Troglodytes troglodytes</i>	Gärdsmyg	
<i>Motacilla cinerea</i>	Forsärsla		<i>Turdus iliacus</i>	Rödvingetrast	NT
<i>Motacilla flava</i>	Gulärsla		<i>Turdus torquatus</i>	Ringtrast	
<i>Muscicapa striata</i>	Grå flugsnappare				
<i>Numenius arquata</i>	Storspov	EN	Däggdjur		
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Stenskvätta		<i>Gulo gulo</i>	Järv	VU
<i>Periparus ater</i>	Svartmes		<i>Lemmus lemmus</i>	Fjälllämmel	
<i>Perisoreus infaustus</i>	Lavskrika		<i>Lepus timidus</i>	Skogshare	NT
<i>Phalaropus lobatus</i>	Smalnäbbad simsnäppa		<i>Lutra lutra</i>	Utter	NT
<i>Picoides tridactylus</i>	Tretåig hackspett	NT	<i>Lynx lynx</i>	Lodjur	VU
<i>Pinicola enucleator</i>	Tallbit	VU	<i>Martes martes</i>	Mård	
<i>Plectrophenax nivalis</i>	Snösparv		<i>Mustela erminea</i>	Hermelin	
			<i>Ursus arctos</i>	Brunbjörn	NT

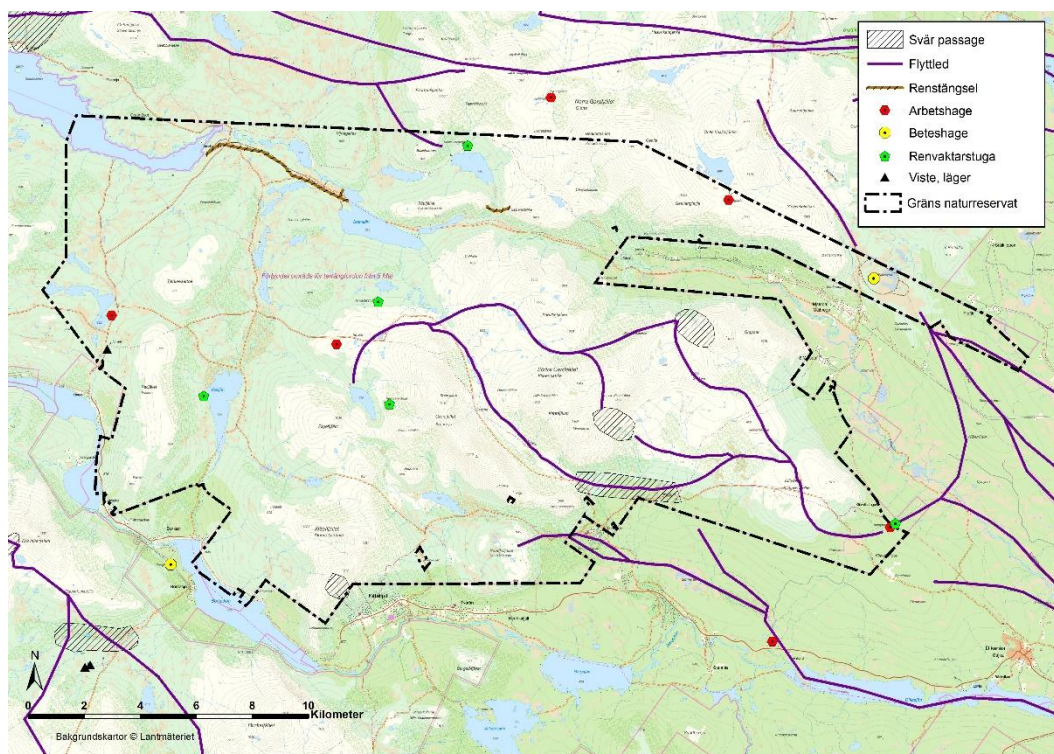

Ljungpipare finns det gott om och deras karaktäristiska entoniga, sorgsna visslingar hörs dygnet runt på fjällheden. Foto: Lena Lundevaller.

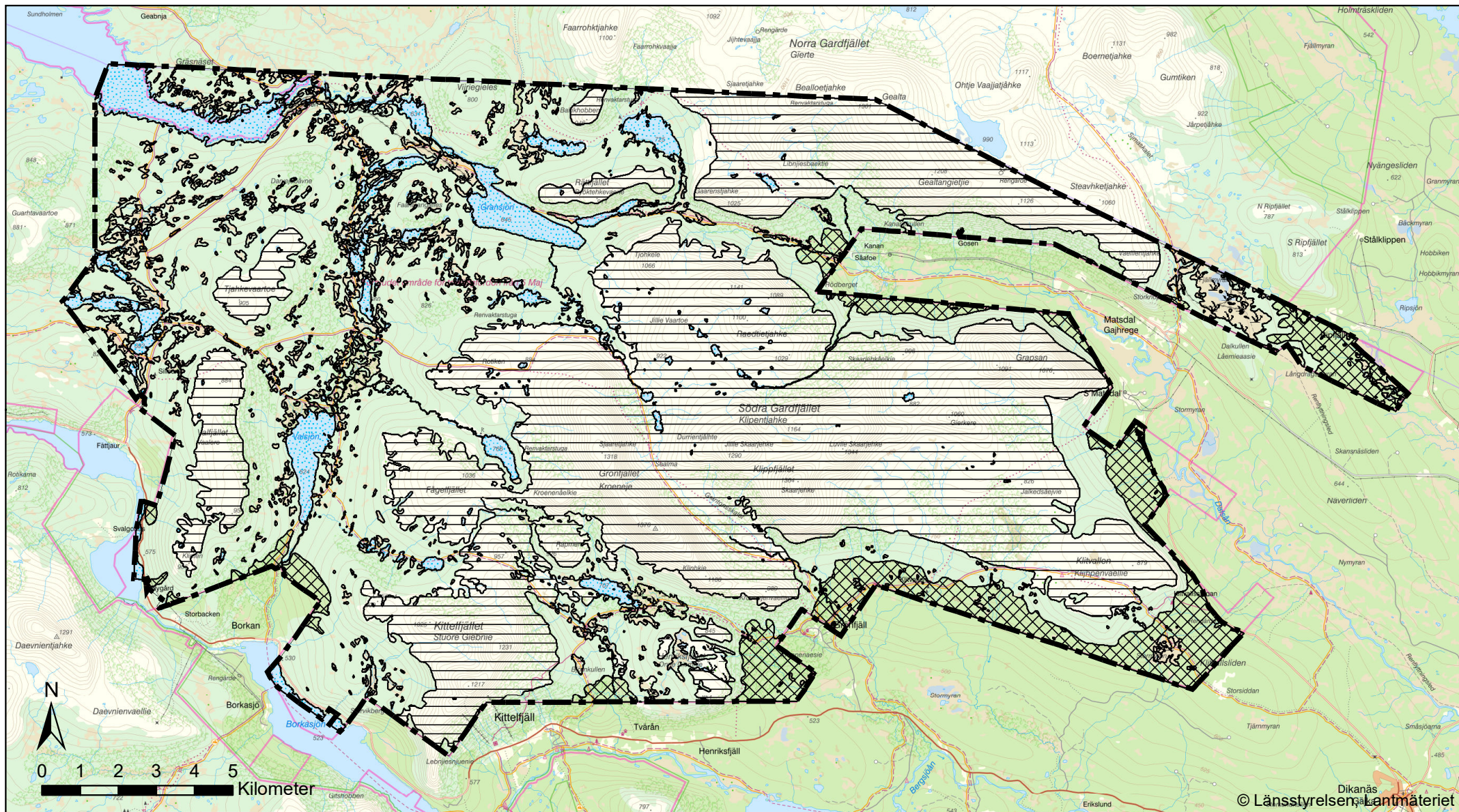

Strategiska platser för Vapstens och Vilhelmina norra samebyar i Södra Gardfjällsområdet

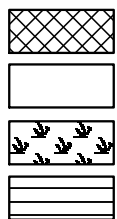
Strategiska platser för Vapstens och Vilhelmina södra samebyar enligt Sametingets markanvändningskartor. Hela naturreservatet ligger inom samebyarnas åretruntmarker och är riksintresse för bägge samebyarna. Området är kärnområde för bl.a. bete och kalvning från tidig vår till sen höst. Förutom de på kartorna redovisade platserna kan bl.a. väder, betestillgång och störningar från olika friluftaktiviteter och motortrafik, medföra att andra områden får ökad betydelse.

Strategiska platser och svåra passager för Vapstens och Vilhelmina norra samebyar. Källa: Sametingets markanvändningskartor.

Bilaga 3. Karta med skötselområden tillhörande skötselplan för Södra Gardfjällets naturreservat i Vilhelmina kommun. Dnr 511-2851-2017.

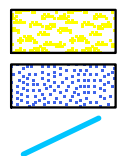

1. Barrskog med fri utveckling

2. Fjällbjörkskog med fri utveckling

3. Våtmark med fri utveckling med möjlighet att gynna värdefull flora och fauna

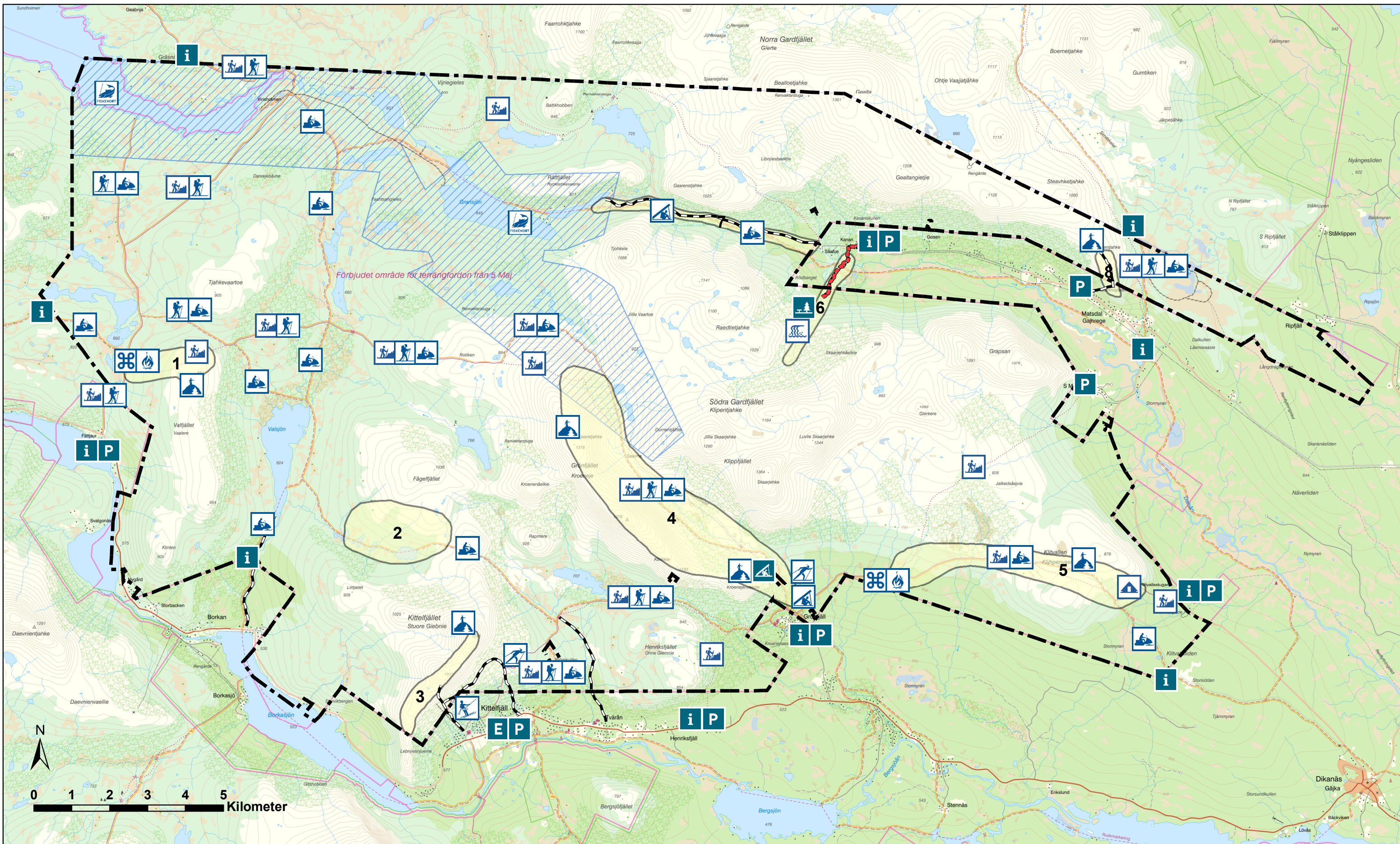
4. Fjällhed och kalfjäll med fri utveckling

5. Fjälläng och betesmark med möjlighet till natur- och kulturvärdande skötsel

6. Sjö med fri utveckling

7. Vattendrag med fri utveckling

Bilaga 4. Karta över besöksvärda platser och anordningar för friluftslivet, inklusive fjälleder, tillhörande skötselplan för naturreservatet Södra Gardfjället, Vilhelmina kommun. Dnr 511-2851-2017.

Reservatsanordningar

- E** Entréplats
- i** Informationsskylt
- P** Parkering
- Rastplats
- Vindskydd
- Vandringsled

Övriga anordningar

- Statlig sommarled / Vandring
- Statlig vinterled / Skidor
- Kommunal skoterled
- Lift och toppstuga
- Längdskidspår
- Övrig vandringsstig

Besöksmål

- Gillplats
- Vindskydd
- Rastskydd
- Kulturmiljö, sameviste
- Utsikt
- Vattenfall
- Besöksvärt område
- Sportfiske

Datum: 2022-05-13

Länsstyrelsen
Västerbotten
© Länsstyrelsen, Lantmäteriet